

LIV & RÖRELSE

ETT ARBETE OM HÅLLBAR OCH SLITAGETÅLIG GESTALTNING AV
STADSNÄRA GRÖNYTOR I EN TID AV FÖRTÄTNING.

LINNÉA RANDHEM & FANNY DE WOLFE
AVDELNINGEN FÖR LANDSKAPSARKITEKTUR
EXAMENSARBETE VID LANDSKAPSARKITEKTPROGRAMMET
UPPSALA 2016

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitektprogrammet
EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Nivå: Avancerad A2E
© 2016 Linnéa Randhem, e-post: linnea.randhem@hotmail.com, Fanny de Wolfe, e- post: fanny.dewolfe@hotmail.com
Titel på svenska: Liv & rörelse - ett arbete om hållbar och slitagetålig gestaltning av stadsnära grönytor i en tid av förtätning
Title in English: Life & movement - a thesis about sustainable planting design of urban green areas in a time of densification
Handledare: Ylva Dahlman, institutionen för stad och land
Examinator: Hildegun Nilsson Varhelyi, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Maria Wisselgren, institutionen för stad och land
Omslagsbild: Foto av Fanny de Wolfe, 2016
Upphovsrätt: Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsman
Originalformat: A3
Nyckelord: förtätning, gestaltungsförslag, landskapsarkitektur, slitage, stadsdelspark, tävling, växtgestaltning
Online publication of this work: <http://stud.epsilon.slu.se>

FÖRORD

Ett stort tack till de Backabor som delat med sig av sin stadsdel till oss, Roger Elg och Lars Johansson för goda råd, våra föräldrar som ställt upp i vått och torrt och till alla som stöttat och uppmuntrat oss under vägen. Kanske allra mest Luca och Marian.

Vi vill även tacka vår handledare Ylva Dahlman, som genom sin vägledning hjälpt oss hålla kurs i medvind och i motvind.

Linnéa Randhem & Fanny de Wolfe

Uppsala, maj 2016

SAMMANFATTNING

I detta arbete presenteras ett gestaltungsförslag för en stadsnära park i ett förtätningsområde i stadsdelen Backa i Göteborg. Förslaget fördjupas med exempelgestaltningar som visar slitagemässigt hållbara växtgestaltningar grundat på en referensstudie gjord på liknande platser.

Förtätning är ett ideal inom dagens stadsplanering, något som ska svara på flera samhällsutmaningar och vara ledstjärna för den moderna, hållbara staden. Detta medför att alltfler människor bor på samma yta vilket ställer högre krav på stadens grönytor. Förtätningen för med sig många positiva aspekter men kan innebära en negativ påverkan på stadens grönytor. I och med att fler människor bor och vistas i staden men antalet grönytor förblir detsamma ökar besöksstrycket på dessa och därmed även slitaget.

Grönområden och andra offentliga rum är just de områden som en landskapsarkitekt arbetar med att utveckla och förbättra och med tanke på att det idag i Sverige är sex miljoner människor som bor i de tre storstadsregionerna, Stockholm, Göteborg och Malmö, är utveckling av stadsnära grönytor ett högst aktuellt ämne.

Genom vår medverkan i arkitekttävlingen Selmas Park - Framtidens Park, en tävling utlyst för att gestalta området Backas nya stadsdelspark, har arbetet fått en verklig och aktuell plats som utgångspunkt. Gestaltungsarbetet strävar efter att uppnå den vision och de programpunkter som formulerats av tävlingsarrangören för att svara på de krav som finns på platsen idag. Det samlade bakgrundsmaterialet, vår egen inventering och vår analys resulterar i en övergripande gestaltning för hela parken och ett detaljerat utsnitt för den mest centrala delen. Utsnittet är sedan fördjupat med exempel som visar en växtgestaltning som ska tåla det ökade besöksstryck som förtätningen för med sig. Dessa exempelgestaltningar grundar sig på en referensstudie utförd på liknande stadsnära platser i områden som påverkas av ökad förtätning. Studien visar tydligt att slitage på stadsnära grönytor beror till stor del på utformning och placering av planteringsytorna men också på vilka växter som valts.

SUMMARY

In this part we summarize the master's thesis. Each part of the work is presented with a short description of its result.

CONTENTS

In the first part of this master's thesis a design proposal is presented for Selmas park in Gothenburg, Sweden. In the second part we go deeper into the detail to define how an urban park can be designed to be sustainable in a city that grows denser every day.

PURPOSE AND RESEARCH QUESTION

The purpose of this master's thesis is to create a design proposal for Selma's park that meets the requirements that the current densification entails.

1. *How can an urban park be designed to solve the issues that comes with densification?*
2. *What principals should be used for designing the planting areas to make the park sustainable and to ensure the optimal development of the plants?*

METHODS

The thesis is divided into two main parts. The first part includes the design of Selma's park according to the program already written by the organizer. The final proposal is based on a design process including inventory, site analysis, concept development, inspiration, sketching and presentation. The second part starts with a reference study including four site visits in different green

areas in Uppsala where factors of sustainable planting design were studied. This leads to a few principals and suggestions of plant material that was later applied on our design for Selma's park.

BACKGROUND

In a time of urbanization, cities are constantly growing with an increasing population. More residential areas are built every day, yet the green surfaces remain the same or shrink. The densification of towns and cities results in public places that need to meet a higher demand of functions and pressure. This puts an additional pressure on the green material in these areas. This phenomena challenges the landscape architect in making sustainable designs. Selma's park is located in one of the suburbs of Gothenburg, Backa, an area where densification already is high on the agenda. As a first step in developing Backa, the municipality, together with Sveriges arkitekter, has announced a competition to find a design for the park area.

PART 1 - SELMA'S PARK

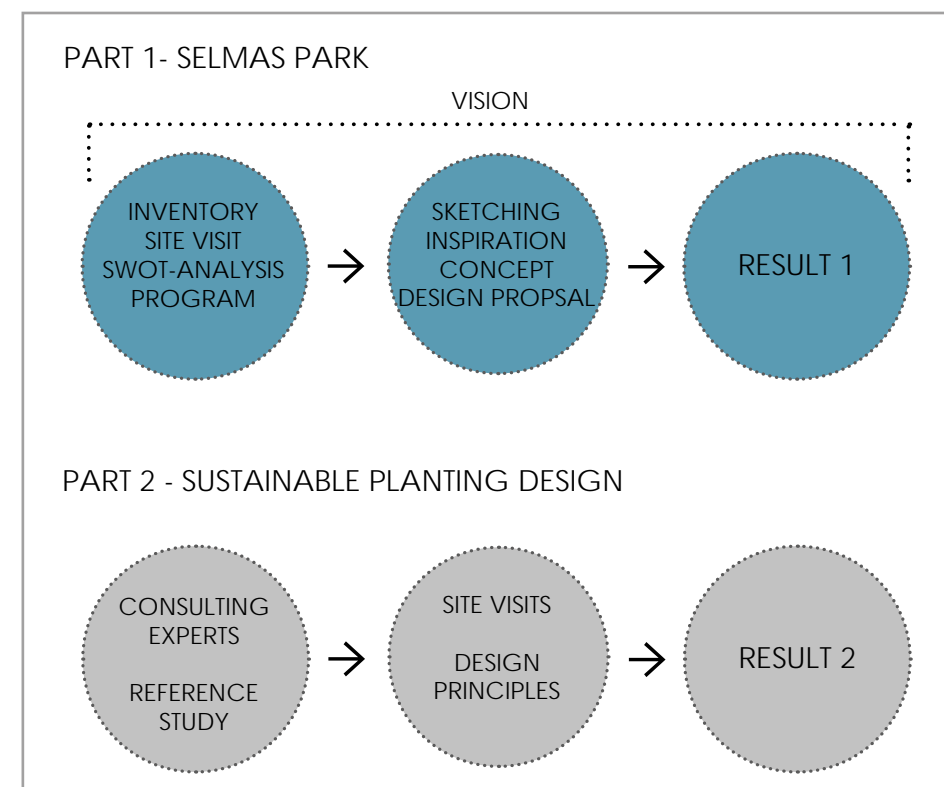
Selma's park is located in a characteristic million programme housing area. As a first step in developing and densifying Backa, 800 new homes will be built and the park will be completely renovated to match this urban renewal project. The task in this competition was to create a design that fulfilled all the aims and requirements described by the organizers together with the wishes from Backa's residents.

INSPIRATION AND IMPRESSIONS

Our vision was first given to us during our site visit in Backa. The locals talked about the qualities in their community and the genuin atmosphere and familiarity that we felt too when we were there. The shape of the circle is a symbol of life, continuity and cycles just like the character that Backa has had through history. The circle has a significant meaning in nature and can be found in all cultures. Our palette is picked from the home of writer Selma Lagerlöf, in shades of silver, pink, purple, blue and green.

DESIGN PROPOSAL

The vision for our design was to create an enjoyable atmosphere in this urban park. Our concept "Life & movement" represents the spirit of Backa, having a strong sense of community and culture, much like a small town. This park holds room for everyone. The park and central sqaure encourages life and activity, this is the natural place to meet and spend time together. The historical touch of Backa being a place for farming is picked up and brought together with the multicultural identity it has today. Perennials, shrubs and trees with many seasonal qualities create an outdoor livingroom to enjoy all year round.

PART 2 - SUSTAINABLE PLANTING DESIGN

After discussions with experts in the field, we developed a way to go deeper into our proposal for Selma's park.

REFERENCE STUDY

To get an idea of which factors that play a role in the survival of plants in urban parks we visited four sites in Uppsala, all of them different but all in some way affected by densification. The three categories we studied were: design and placing of planting beds, plant material and play areas. Our notes and photos were then processed into design principles for sustainable planting design.

DESIGN PRINCIPALS AND PLANT MATERIAL

Principles for designing planting areas in urban settings:

- rounded or bevelled corners if placed in a crossing
- artificial lawns in play areas
- densely planted ground cover plants, e.g. Geranium, are suitable for well-visited areas
- raised perennial planting beds and lawns are preferred
- curbs of minimum 15 cm around planting beds
- woody plants near play areas and main streets or walkways
- simple fencing, e.g. ropes, protects even delicate plants
- perennial plantings along facades or in corners stay intact
- right species for the job, e.g. sun-loving plants placed in the sun, shade-loving plants in shadow and salt-resistant plants along roads

Important to avoid when designing planting areas in urban settings:

- placing of planting beds that don't follow the movement pattern, e.g. pointy corners
- planting beds in crossings or blocking an entrance or target point
- smaller lawns at ground level
- delicate plants or sparsely planted perennials next to walkways or play areas
- too long planting beds with low plants without crossing paths
- wrong plant for the job, e.g. large trees close to balconies or shade-loving plants in the sun

We also identified a list of suitable plants that have qualities such as:

- easily established or fast growing
- perennials that spread out or cover ground
- hardy and rough
- producing root sprouts so that they survive even if branches are broken

SUSTAINABLE DESIGN IN SELMA'S PARK

After analyzing our proposal and identifying areas in our design that are in the risk of being worn and torn, the design principals were applied. We could then go deeper into detail than what was asked in the competition to make a sustainable planting design for Selma's park. The result is presented in site-specific design examples for each principle.

DISCUSSION

This section includes a discussion of important aspects and further studies.

DID WE ANSWER OUR RESEARCH QUESTIONS?

We believe the research questions have been answered in the sense that we have shown examples of design solutions for Selma's park based on the program from the organizer. By taking part in the competition we could create a design proposal for a current project. We then went deeper into detail and through gathering of knowledge in our reference study we developed our design a sustainable way.

However, it's important to point out that our proposal only has been tested in theory and not in practice, which makes it impossible to know whether it would be what we intended with the design. In that sense, it's hard to tell if we have really answered the research questions. To make that kind of assessment it would need to be completed in real life and later evaluated to see if the design is sustainable over time.

CONCLUSION

One important insight after writing this thesis is the role of the client and the manager of green areas in urban settings. It is of great importance to be flexible when making sustainable planting designs and open for the possibility that circumstances changes over time. What is considered sustainable today might change in the future, and the design have to be allowed to be adjusted in line with this development.

INNEHÅLL

INLEDNING	8	KARAKTÄR OCH STÄMNING	15	RESULTAT 2 - EXEMPELGESTALTNINGAR	37
BAKGRUND	9	ANALYS	15	TRÄDPLANTERINGAR	38
URBANISERING	9	STYRKOR	15	ACCENTTRÄD VID ENTRÉER IN TILL PARKEN	38
FÖRTÄTNING	9	SVAGHETER	15	TRÄD VID STÖRRE VÄGAR OCH KORSNINGAR	38
GRÖNYTOR I STÄDER	9	MÖJLIGHETER	15	TRÄD I PARKMILJÖ	38
GÖTEBORG I EN TID AV FÖRTÄTNING	9	HOT	15	PERENN- OCH BUSKPLANTERNGAR	39
SELMAS PARK	9	VÅRT GESTALTNINGSPROGRAM	15	PERENNER INTILL HUVUDSTRÅK OCH LEKYTOR	39
PROBLEMATISERING	9	ÖVERGRIPANDE IDÉ	16	PERENNPLANTERINGAR I TORMILJÖ	39
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	9	CIRKELN SOM FORMSPRÅK	16	PERENNER I KORSNINGAR	39
AVGRÄNSNINGAR OCH MÅLGRUPP	9	SELMA LAGERLÖF	16	GRÄSYTOR	40
BEGREPPSPRECISERINGAR	9	STIL- OCH FÄRGGUIDE	16	GRÄS I TORMILJÖ	40
STAD OCH TÄTORT	9	ÖVERGRIPANDE GESTALTNING	17	ALTERNATIVA GRÄSPLANTERINGAR	40
HÅLLBAR	9	RESULTAT 1 - GESTALTNINGSFÖRSLAG	18	GRÄS PÅ LEKYTOR	40
STADSNÄRA GRÖNYTOR	9	LILLA LEKPARKEN	18	DISKUSSION	41
METOD	10	IDÉ OCH INNEHÅLL	18	VÅRA RESULTAT	42
STEG 1 - SELMAS PARK	10	VÄXTGESTALTNING	18	HAR VI GESTALTAT SELMAS PARK FÖR ATT MÖTA	
INVENTERING AV UNDERLAG	10	KULTURTORGET	20	DE KRAV SOM FÖRTÄTNING MEDFÖR?	42
PLATSBESÖK	10	IDÉ OCH INNEHÅLL	20	HAR VI UTVECKLAT FÖRSLAGET TILL ATT BLI	
ANALYS	10	VÄXTGESTALTNING	20	HÅLLBART OCH SLITAGETÅLIGT?	42
INSPIRATIONSSÖK	10	IDROTTSPARKEN	22	EXEMPEL PÅ HÅLLBAR OCH SLITAGETÅLIG GESTALTNING	42
SKISSANDE	10	IDÉ OCH INNEHÅLL	22	AVGRÄNSNINGAR	42
KONCEPTGENERERING	10	VÄXTGESTALTNING	22	ARBETSPROCESS OCH METODER	42
STEG 2 - HÅLLBAR VÄXTGESTALTNING	10	AKTIVITETSPARKEN	24	INVENTERING AV UNDERLAG	42
ANALYS AV TÄVLINGSFÖRSLAGET	10	IDÉ OCH INNEHÅLL	24	PLATSBESÖK	42
SAMTAL MED SAKKUNNIGA		VÄXTGESTALTNING	24	KONCEPT OCH IDÉ	43
STUDIE AV REFERENSPLATSER	10	STEG 2	26	VIKTEN AV SPONTANA SAMTAL	43
DESIGNPROCESSEN	11	ANALYS AV TÄVLINGSFÖRSLAGET	27	TÄVLINGEN SOM METOD	43
STEG 1	12	REFERENSSTUDIE	28	STUDIE AV REFERENSPLATSER	43
SELMAS PARK	13	SAMTAL MED SAKKUNNIGA	28	VÅRT SAMARBETE	43
BACKA		VIKTIGT ATT VARA FÖRUTSEENDE	28	LÄRDOMAR	43
BACKAS NYSATSNING	13	PLACERING, FORM OCH STORLEK	28	VIDARE STUDIER	44
OMGIVANDE REKREATIONS- OCH GRÖNOMRÅDEN	13	SLITAGETÅLIGA VÄXTER	28	SLUTORD	44
BEFINTLIG VEGETATION	13	FYRA REFERENSPLATSER	28	REFERENSER	45
FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FRAMTIDEN	13	FRODEPARKEN	29	BILDREFERENSER	47
MEDBORGARINFLYTANDE	14	INDUSTRISTADEN	29		
KOMMUNENS VISION FÖR PARKEN	14	STADSTRÄDGÅRDEN	29		
PROGRAMMERING AV YTOR		GOTTSUNDA CENTRUM	29		
ENLIGT TÄVLINGSPROGRAMMET	14	UTFORMNING OCH PLACERING AV PLANTERINGAR	30		
TÄVLINGSUPPGIFTEN	14	VÄXTVAL	32		
TÄVLINGENS PROGRAMPUNKTER	14	LEKYTOR	34		
PLATSBESÖK, ANALYS & PROGRAM	15	SAMMANFATTNING AV REFERENSSTUDIE	36		
PLATSBESÖK	15				
RUMSLIGHET, RÖRELSE OCH ORIENTERBARHET	15				

The background of the entire page is a photograph of several small, vibrant purple flowers with yellow centers, growing from a bed of dry, brown, crumpled leaves. The lighting is natural, creating soft shadows and highlights on the petals and foliage.

INLEDNING

Vår ambition med detta examensarbete är att arbeta med ett verklighetsförankrat och aktuellt projekt. Vårt mål är att kunna inspirera andra landskapsarkitekter med vårt tävlingsförslag och fördjupade studie kring denna problematik som i hög grad präglar vår tid.

BAKGRUND

Nedan följer en beskrivande bakgrund som leder till syftet med detta arbete.

URBANISERING

Runtom i världen väljer allt fler att flytta till städer. Anledningarna varierar mellan länder men en bidragande orsak är att det finns fler möjligheter och högre ekonomisk aktivitet där jämfört med på landsbygden (Moström 2013). Den här utvecklingen kallas för urbanisering och tog fart i början av förra seklet som en konsekvens av industrialiseringen (Jacobson 2001). År 1800 bodde inte mer än tre procent av världens invånare i städer (Nationalencyklopedin 2016) och idag har den siffran stigit till över 50 procent (Svanström 2015). Den snabba urbaniseringen för med sig både utmaningar och möjligheter och ställer höga krav på stadsutvecklingen (Engström 2011).

FÖRTÄTNING

I takt med att urbaniseringen eskalerat, städer vuxit och bilismen ökat har städerna haft en tendens att expandera och spridas utåt, vilket ofta benämns som *urban sprawl* (Malmö stadsbyggnadskontor 2010). Som en motreaktion till detta eftersträvas förtätning av städer genom att exploateringsgraden inom den redan byggda miljön ökar. Detta kan ske genom ny bebyggelse i form av tillbyggnad, påbyggnad eller att områden rivs för att ge plats åt nybyggnation med högre exploatering (Malmö stadsbyggnadskontor 2010).

Förtätning benämns ofta som en hållbar lösning i diskussioner kring dagens stadsutveckling. Intensifiering av bebyggelse inom ett redan exploaterat område sparar värdefull jordbruksmark och går i riktning mot en samhällsbyggnad med minskad miljöpåverkan. Utveckling av befintliga bebyggelsestrukturer och strävan efter ytor med flera olika funktioner tillgodoser stadens invånares olika behov inom gång- och cykelavstånd. En tätare stad bidrar även till social hållbarhet om den planeras på ett sätt som skapar möjligheter för möten mellan människor (Malmö stadsbyggnadskontor 2010).

GRÖNYTOR I STÄDER

Förtätningen har därmed många fördelar men medför även en rad utmaningar, som dess påverkan på stadens grönytor. Det behöver inte nödvändigtvis vara så att de bebyggs, men i och med att antalet invånare inom ett befintligt bostadsområde växer så ökar också besöksstrycket på grönytor som därmed utsätts för högre slitage (Boverket 2016). Grönytor i staden är en viktig förutsättning för att den ska vara en god livsmiljö för både människor och djur. Stadens förmåga till klimatanpassning, ekonomisk tillväxt och att ge invånarna chans till återhämtning är bara några exempel på vad grönska bidrar till (Boverket 2010). Här spelar grönytans kvalitet, utformning och förmåga att klara av trycket en stor roll (Stockholm stad 2014, s. 14).

Städers grönytor har idag fått en betydande roll då en allt större del av Sveriges befolkning lever i urbana miljöer (SKL 2015). 85 procent av landets befolkning bor i tätorter (Svanström 2015) varav en majoritet bor i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö (Boverket 2010). Här står kommunerna inför utmaningen att tillfredsställa den växande befolkningens olika behov och utveckla den allt tätare staden och dess offentliga ytor till attraktiva och hållbara miljöer (SKL 2015).

GÖTEBORG I EN TID AV FÖRTÄTNING

Storstadsregionen Göteborg beräknas år 2035 ha 150 000 fler invånare än idag. Eftersom förtätning är ett av dagens stadsbyggnadsideal så händer detta förstås även i Göteborg, och stadsdelen Backa på Hisingen är ett av de prioriterade förtätningsområdena. Denna satsning kan härledas till att Backa har en stark prägel av miljonprogrammets glesa likartade bebyggelse och trafikseparering där det finns plats för förbättringar, men också att området sedan tidigt 2000-tal upplevts som alltmer otryggt och ogästvänligt. Här behövs en upprustning och en del av området består av ett befintligt parkstråk som behöver förändras i enlighet med de nya behov som förtätningen för med sig. Parken utgör en stor del av området med sina dryga 52 000 kvadratmeter. Detaljplanen för den första etappen är antagen sedan 2015-12-29 och där ingår bland annat nybyggnation av 800 nya bostäder och ett nytt centrum kring det centrala parkstråket (Göteborgs stad 2015).

SELMAS PARK

Med anledning av utvecklingen i Backa har därför Göteborgs stad i samarbete med Sveriges Arkitekter utlyst projekttävlingen "Selmas park - Framtidens park" med syfte att utveckla parken på bästa sätt enligt angivna programönskemål. I och med den befolkningsökning som förtätningen kommer innebära och de krav som detta medför blir förutsättningarna för Selmas park genast förändrade. Utmaningen i tävlingen ligger i att hitta lösningar i gestaltningen som tillmötesgår dessa krav.

PROBLEMATISERING

Den rådande trenden av att förtäta städer har medfört att utveckling av stadsnära grönytor har blivit ett högst aktuellt ämne. Förtätningen innebär att allt fler människor ska samsas om samma utrymme och städers grönytor har höga krav på sig att tillfredsställa en rad olika faktorer samtidigt som de ska hålla för det ökade slitaget. Grönytor och andra offentliga rum är just de områden som en landskapsarkitekt arbetar med att utveckla och utmaningarna handlar idag om hur dessa kan utformas på ett hållbart sätt som möter de krav som förtätning innebär.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med det här examensarbetet är att ta fram ett gestaltungsförslag för Selmas park som uppfyller de krav som rådande förtätning medför.

1. Hur kan en stadsdelspark gestaltas för att lösa de problem som uppstår vid förtätning av befintliga områden?

2. Vilka principer för gestaltningen av planteringsytor ska tillämpas för att parken ska hålla på lång sikt vad gäller slitage och optimal växtutveckling?

AVGRÄNSNINGAR OCH MÅLGRUPP

I tävlingsförslaget väljer vi att utgå från kraven i tävlingsprogrammet för Selmas park. Platsen för gestaltningen är Selmas park i Göteborg. I arbetets fördjupningsdel frångår vi programkraven och riktar vårt fokus på planteringsytor och växtval.

Arbetet riktar sig till landskapsarkitekter och gestaltande eller planerande studenter och yrkesgrupper.

BEGREPPSPRECISERINGAR

STAD OCH TÄTORT

Begreppet stad är enligt FN en tätort med minst 20 000 invånare (FN 1994 se Nationalencyklopedin 2016), men definitionen varierar mellan länder. I Sverige benämns städer ofta som tätorter, områden innehållande minst 200 invånare och med ett avstånd på mindre än 200 meter mellan husen, ett mått som är anpassat till de skandinaviska förhållandena (Svanström 2015).

HÅLLBAR

I det här arbetet har vi valt att lyfta frågan om hur man som landskapsarkitekt kan gestalta en offentlig yta så att den håller över tid. Den ska vara slitagetålig, anpassad till platsen och användarna samt att växterna ska vara selekterade för en optimal etablering och utveckling.

STADSNÄRA GRÖNYTOR

Här avser vi allt från små grönytor till parker som ligger i en stad eller stadsdel och som påverkas av en pågående förtätning och högt besöksstryck.

Arbetet delas upp i två steg: steg 1, *Selmas park* och steg 2, *Hållbar växtgestaltning*.

Deltagandet i tävlingen Selmas park - Framtidens park gick ut på att ta fram ett gestaltningsförslag för en ny park i stadsdelen Backa på Hisingen i Göteborg. Det som låg till grund för gestaltningsarbetet var tävlingens programpunkter där målet var att uppfylla dessa på bästa sätt.

INVENTERING AV UNDERLAG

Denna del gick ut på att gå igenom och kartlägga allt material som gick att ta del av från tävlingsarrangören. Materialet bestod av underlagskartor, bilder och olika dokument som beskrev utförda inventeringar och medborgardialoger som gjorts på uppdrag av Göteborgs kommun. Detta material läste vi och sammanfattade det vi ansåg var viktigast i olika dokument. Förutom detta material använde vi oss av Google streetview och kartverket i Eniro för att få en ytterligare uppfattning av platsen.

I syfte att bilda oss en egen uppfattning av områdets karaktär gjorde vi ett platsbesök. Platsbesöket varade mellan kl 12 och 15 en tisdag i februari och väl på plats promenerade vi genom hela parken ett flertal gånger från olika håll och noterade rumslighet, växtlighet i och i anslutning till parken, klimatförhållanden, karaktär på byggnader samt hur människorna rörde sig och använde platsen. Detta gjorde vi delvis tillsammans och delvis var och en för sig själv. För att få en tydligare bild av vilken karaktär som finns i Backa passade vi på att fråga fem personer i olika åldrar om vad de tycker om stadsdelen, den nuvarande parken och vad de skulle vilja ha i den kommande parken. Dessa tog vi kontakt med på gatan, på biblioteket, i affären och på det lokala konditoriet.

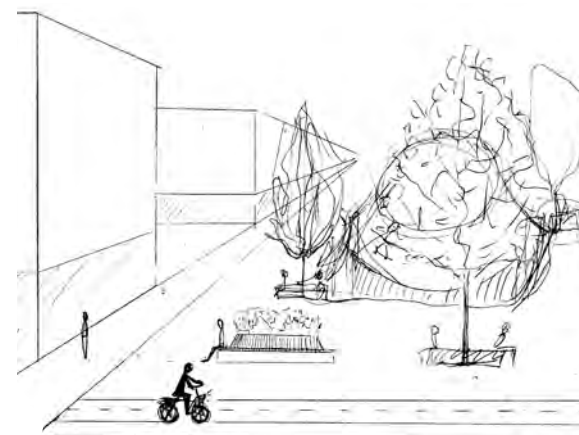
Platsbesöket och inventeringen av underlagsmaterialet analyserades genom att identifiera rörelsestråk, siktlinjer, olika upplevelser av olika delar av platsen, rumslighet, den övergripande karaktären i området samt hur parken ansluter mot omgivningen.

INSPIRATIONSSÖK

För att få inspiration till gestaltningen tittade vi på andra projekt, både svenska och utländska. Dessa bestod huvudsakligen av bilder och illustrationer av projekt som vi hittade på Pinterest som vi ansåg var intressanta och tilltalande. Vi skapade där en gemensam mapp där vi båda kunde lägga till projekt som vi ansåg hade relevans för gestaltningsarbetet av parken. Vi studerade även andra tävlingsförslag, dels de vinnande men även de som kommit på lägre placering än första plats. Vi fokuserade på olika funktionslösningar, dagvattenhantering, estetik, växtval, kreativa lösningar i allmänhet rörande parker samt presentationslayout.

Skissandet var en metod som vi använde oss av hela arbetet igenom. För att komma igång med gestaltningen jobbade vi med snabba skisser. Detta gjorde vi först tillsammans där vi provade olika formspråk och övergripande strukturer i plan med hjälp av skisspapper och utskrivna kartunderlag. Under denna del provade vi oss mycket fram, experimenterade med helhetsgestaltningen och testade olika karaktärer med fokus på att inte fastna i detaljer. Sedan skissade var och en för sig själv och mer i detalj då vi även testade idéerna i snabba sektioner och enkla perspektiv för att få en uppfattning av rumsligheten. Alla dessa initiala skisser lades sedan undan och sparades till senare.

Skisser som visar tidiga skeden i gestaltningprocessen.

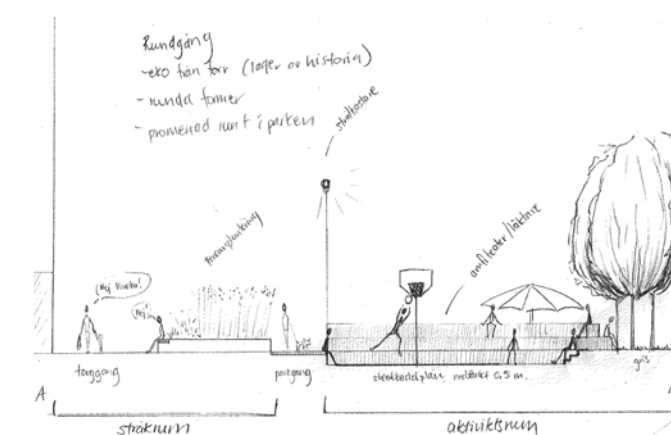
För att få en sammanhållen gestaltning strävade vi efter att finna ett koncept. Sökandet bestod i att testa olika karaktärer som vi tyckte stämde överens med tävlingsprogrammet och den analys vi gjort.

Denna del gick ut på att fördjupa vårt förslag för Selmas park i syfte att ta fram en hållbar växtgestaltning.

En analys av tävlingsförslaget gjordes som baserades på resultatet från samtal med sakkunniga och studien av referensparkerna.

I syfte att ta reda på hur en park ska kunna planeras för att hålla länge och vilka växter som lämpar sig bra i Selmas park, rådfrågade vi sakkunniga inom ämnet. Dessa var universitetsadjunkt Roger Elg och universitetslektor Lars Johansson på institutionen för stad och land på SLU, Uppsala. Samtalen förbereddes med frågor om växtgestaltning och ett utskrivet exemplar av vårt tävlingsförslag. Samtalen var i form av möten som varade i ungefär en timme med respektive.

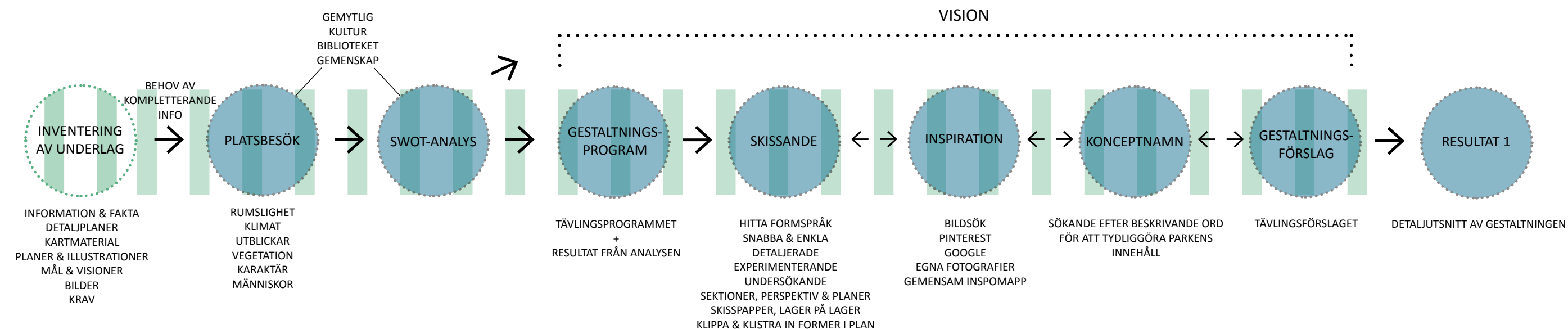
För att få en uppfattning om vad som håller för slitage och vad som inte gör det i stadsnära parker studerade vi olika referensplatser. Kriterierna för dessa var att de måste innehålla grönytor och påverkas av förtätning och högt besöksstryck och att de gemensamt skulle representera olika delar av Selmas park. De grönytor vi studerade var belägna i fyra olika områden i Uppsala: Frodeparken, Industristaden, Stadsträdgården och Gottsunda centrum. Studien gjordes vid tre olika tillfällen i april och maj genom fotodokumentation av planteringsytor och växtval som sedan placerades in under tre kategorier.

DESIGNPROCESSEN

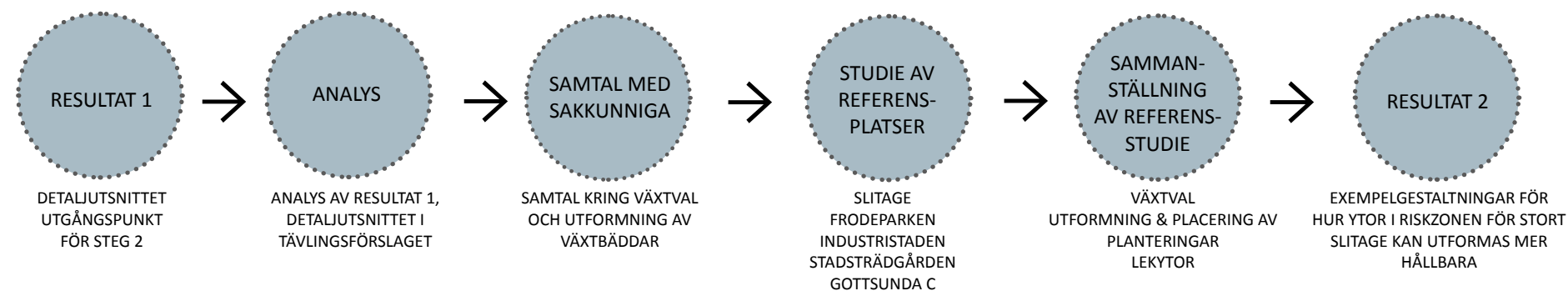
Nedan visas en illustration över våra metoder och i vilken ordning vi använde dem.

STEG 1 - SELMAS PARK

Illustrationen visar en schematisk bild av hur designprocessen i steg 1 såg ut för att komma fram till resultat 1.

STEG 2 - HÅLLBAR VÄXTGESTALTNING

Resultat 1 blev utgångspunkten för den fortsatta designprocessen i steg 2 för att komma fram till resultat 2.

STEG 1

SELMAS PARK

I följande avsnitt ges en beskrivning av Selmas park och resultatet från vårt platsbesök. Därefter följer en beskrivning av vår gestaltningsidé och vårt tävlingsförslag.

SELMAS PARK

I följande text ges en beskrivning av Selmas park som ett resultat av inventeringen av underlagsmaterialet från tävlingsarrangören.

BACKA

Backa är en stadsdel strax norr om Göteborgs centrum på ön Hisingen. Backa var från 1800-talet en jordbruksbygd med med gott om odlingar och nämndes i folkmun som "Göteborgs trädgård". Där odlades grönsaker och blommor som drogs med häst och vagn till innerstadens marknader och torg. Området avgränsas från övriga staden av Göta älv och nås på 20 minuter med buss från centralstationen. (Göteborgs stad 2015).

På 60- och 70-talet bildades mycket av det som Backa är idag. Stadsdelen har karaktärsdrag typiska från miljonprogramsområden med trafikseparering, bilfritt torg samt gles bebyggelse med likartat utseende. I första etappen av Backas förtätning kommer uppåt 800 nya bostäder att byggas, ett nytt idrottshus, torgstråk samt ett stadsdelshus med plats för kultur och verksamhetslokaler. (Göteborgs stad 2015).

Selmas park representerar de för miljonprogrammet tidstypiska inåtvända centrumanläggningarna. Servicen är samlad i ett kluster i området, med torget på den mest centrala platsen men med delvis slutna fasader och utan kontakt med utemiljön. Området utgörs av centrum med butiker och verksamheter, torget och bostadsområden varav de flesta är lamellhus från miljonprogrammets rekordår. Bostadshusen kring det centrala parkstråket består av lamellhus upp till 4 våningar, där många balkonger och uteplatser

vetter mot parken. Dock är inga entréer riktade mot parken vilket gör den till en baksida för många av husen. (Göteborgs stad 2015). Parkstråket är långsmalt i nord-sydlig riktning, ca 900 meter långt. I söder ligger det centrala Backa och en del av parken är det gemensamma torget med kulturhus, bibliotek, skola, förskola, butiker och verksamheter.

BACKAS NYSATSNING

Eftersom förtätning är ett av dagens stadsbyggnadsideal så händer detta förstås även i Göteborg, och Backa är ett av de prioriterade förtätningsområdena. Denna satsning kan härledas till att Backa har en stark prägel av miljonprogrammets glesa likartade bebyggelse och trafikseparering där det finns plats för förbättringar. Området har också sedan tidigt 2000-tal upplevts som alltmer otryggt och ogästvänligt. Här behövs en upprustning och en nysatsning och parken utgör en stor del av området med sina dryga 52000 kvm. Detaljplanen för den första etappen antogs 29 december 2015 som bland annat innehåller nybyggnation av 800 nya bostäder och ett nytt centrum kring det centrala parkstråket. (Göteborgs stad 2015).

OMGIVANDE REKREATIONS- OCH GRÖNOMRÅDEN

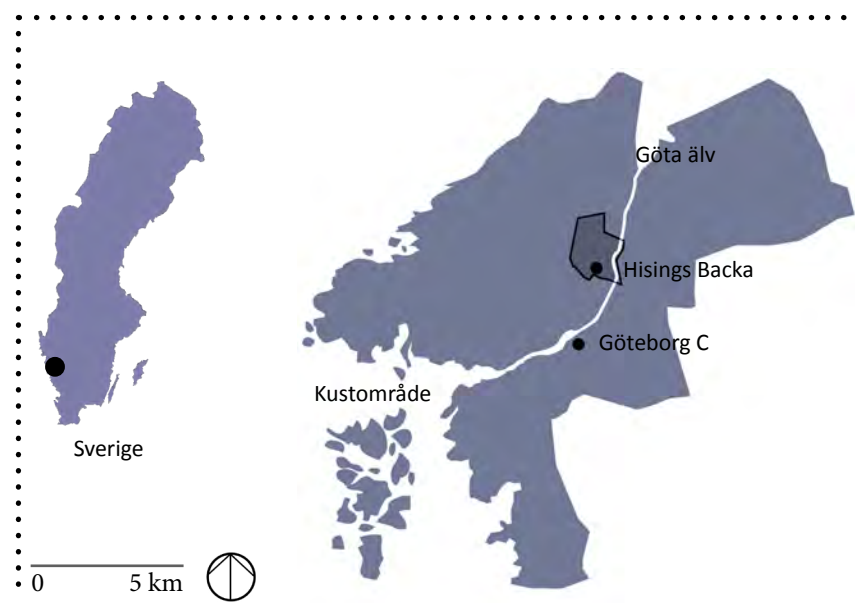
Selmas park utgör en grön länk mellan olika större naturområden. I norr leder området till Skälltorpsskogen som innehåller odlingslotter, hembygdsgård, promenad- och rekreationsstråk såsom hälsans stig. I söder ansluter parken till Kyrkåsberget med skogsmark, Backa västergård förskola, djurhållning och promenadstigar. Västerut ligger Skårsbergets rekreationsområde och österut längs Backadalen finns koppling till älvrummet. (Göteborgs stad 2015).

BEFINTLIG VEGETATION

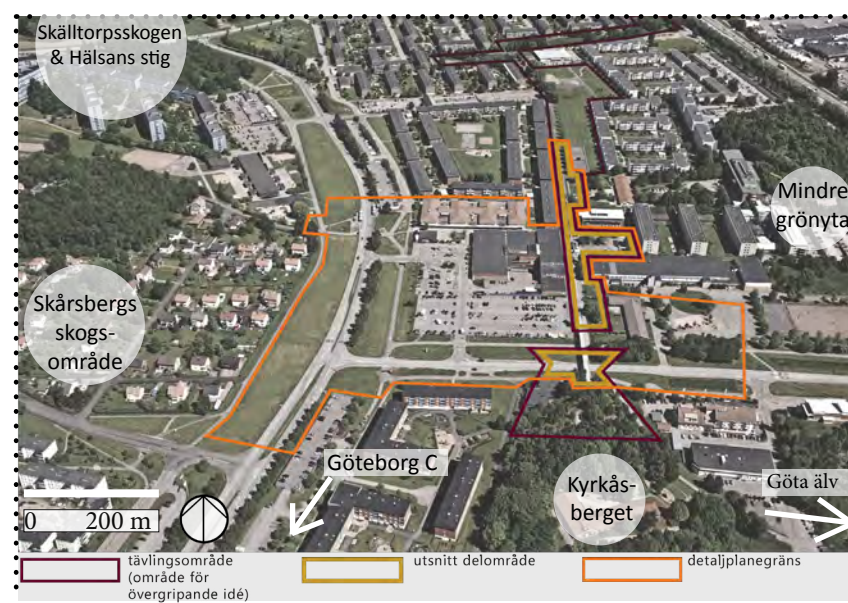
I tävlingsprogrammet anges vilka träd i parken som ska sparas. Det rör sig om fem större parkträd som arrangören klassar som träd värda att spara. I parkens norra del finns en mer naturlig del och en ravin med vildvuxen vegetation. Ravinen tillför stora gröna kvaliteter men är till viss del otillgänglig och nästan helt utan stigar eller andra sätt att nå den. Bäckan som ringlar sig genom ravinen är kulverterad på grund av rasrisken. Detta utgör ett till ytan stort och outnyttjat område. En lekplats är nyligen anlagd omgiven av stora gräsplaner, fotbollsplaner, basketplan och tennisbanor. I Selmas park har det fram till idag funnits gott om plats och grönyta för varje individ, men med ett ökat befolkningstryck kommer denna yta per person att minska. Detta kan förväntas ställa högre krav på ytornas bärighet och slitagetålighet.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FRAMTIDEN

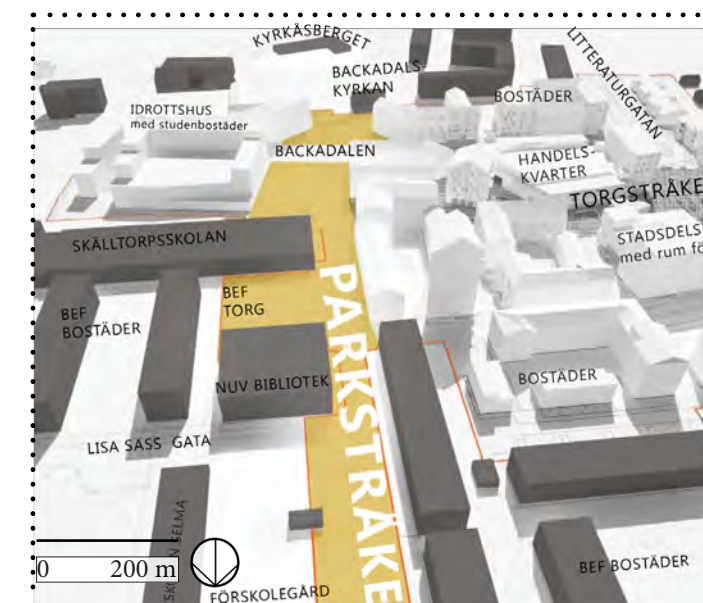
I den nya detaljplanen för området som innefattar Selmas park, etapp 1, finns förutsättningar och krav som leder till det som efterfrågas i tävlingsprogrammet. Stort fokus har lagts på det offentliga rummet, den utemiljö där människor vistas dagligen och där social interaktion sker. Det befintliga torget i parken förlängs söderut och knyts ihop med och leds över bilvägen Backadalen som nu byggs i marknivå. Den ges dessutom en stadskarakter med trädader, dubbelriktade cykelbanor och kantstensparkering. Den befintliga gångbron upp till Kyrkåsberget försvinner och ersätts med en mindre trappa. Parkområdet fortsätter att vara bilfritt förutom Skälltorpsskolan och idrottshuset som måste kunna angöras med fordon via gångfartsgata.

Backas placering i förhållande till Göteborg. Källa underlagskarta: Eniro/ © Lantmäteriet, i2014/764.

Parkens placering i Backa samt omgivande grönområden. Källa karta: Göteborgs stad 2015

Bebyggelsestruktur i den nya detaljplanen. Grå byggnader är befintliga. Källa karta: Göteborgs stad 2015.

Stadsdelen ska enligt den nya detaljplanen ge ett brokigt, färgglatt och småskaligt intryck. Entréer och fönster vetter mot parkrummet för att gynna möten och aktivitet. 4-, 5- och 6-våningshus ska byggas och en punkthus på 10 våningar intill torget. Publika byggnader, såsom ett nytt idrottshus och befintlig skola och förskola. I detaljplanen beskrivs en önskan om att byggnader med publikt innehåll, såsom idrottshuset, Skälltorpsskolan och förskolan Selma, ska knytas samman med parkstråket för att ytterligare befolka de offentliga platserna. Dessa verksamheter ses tillsammans med biblioteket och kulturhuset som en tillgång för parkstråket. Förutom en blandning i arkitekturen vill man blanda inslag från Backas historia med nutiden och locka människor i olika åldrar och från olika grupper. Tillgänglighet för rörelsehindrade ska vara en självklarhet och utifrån dokumentet "Parker och naturområden - riktlinjer för jämställdhetsarbete" ska utformningsprinciper för om- och nybyggnation användas, vars syfte är att skapa platser som inkluderar och lockar många olika besökare. (Göteborgs stad 2015).

MEDBORGARINFLYTANDE

Ett omfattande arbete i form av workshops och dialoger har gjorts av kommunen för att involvera Backas invånare.

Sammanfattningsvis finns det i underlagsmaterialet några punkter som bör tas i beaktande vid en ny gestaltning av den offentliga miljön:

- Hembygden är omtyckt, Backa har god social sammanhållning och en närhet och gemytlighet bland invånarna
- Området som helhet är fragmenterat och har inga rumsliga hierarkier vilket gör det svårt att förstå vilka de viktiga offentliga rummen är
- Trafiksepareringen gör stadsdelen otillgänglig och svår att orientera sig i
- Bilvägen Backadalen utgör en stor barriär
- Det finns inget tydligt huvudstråk
- Områdets yttre delar är relativt utsatta för buller, vilket gör de inre delarna och parken viktig att satsa på

KOMMUNENS VISION FÖR PARKEN

>> Arkitektur som identitetsbärare

"Selmas park - Framtidens park" är en levande plats där natur, kultur och byggnader integreras på ett organiskt sätt för att bli ett hållbart, attraktivt och tryggt område fullt av liv och rörelse. Parken har hög arkitektonisk kvalitet och gestaltning som tar vara på platsens förutsättningar. Parken har en lekfull arkitektur som är tillåtande och inbjuder till kreativitet och delaktighet. Gestaltningen av parkstråket erbjuder olika rumsligheter, stämningar och upplevelser men har ändå en sammanhållande idé som ger parkstråket och stadsdelen en tydlig identitet.

>> Social hållbarhet i fokus

"Selmas park - Framtidens park" är en park för möten och delaktighet. Den bjuder in till olika aktiviteter och intressen och ger förutsättningar för att positiva sociala nätverk uppstår. Parken är en plats som stärker de sociala

banden mellan befintliga och nya invånare i stadsdelen. Parken känns trygg och invånarna lockas till rörelse inom och igenom parken.

>> Kvalitativ grönska

Hela stadsdelen uppfattas som grön och "Selmas park - Framtidens park" är huvudnerven i den gröna strukturen. Grönskan är en tydlig stomme i parken och är av hög kvalitet. Grönskan är varierad i täthet, detaljering och struktur vilket förstärker parkrummens olika kvaliteter och skapar olika zoner. I "Selmas park - Framtidens park" har man tagit hänsyn till de positiva kvaliteter som finns på platsen idag och förenat dessa med det nya. Parkmiljön tar avstamp i sin historia som bördig jordbruksbygd, där Backa var Göteborgs egen "nyttoträdgård".

>> Drift och underhåll

Visionen är en robust och hållbar miljö som tål slitage och har en rimlig nivå på skötseln. Materialen är av god kvalitet, är tåliga men också anpassade till platsen. "Selmas park - Framtidens park" upplevs som omhändertagen och har möjlighet att över tid utvecklas genom skötsel. Material som idag finns på platsen och som är av god kvalitet, har i den mån det är möjligt återanvänts i den nya parken.

PROGRAMMERING AV YTOR ENLIGT TÄVLINGSPROGRAMMET

PLATS FÖR BARN
Cykelparkering
Lekyta
Koppling till förskolan
Sittytor

BEFINTLIGT TORG
Sittyta i sol/skugga
Möten i grupp/enskildhet
Scen
Boulebona

PLATS FÖR AKTIVITET
Urbant parkrum
Plats för unga/gamla
Trädrader
Sittytor
Spontanaktiviteter/sport/idrott
Parkour & Streetbasket

ÖVRIGT
Zon med uteplatser/förträdgårdar
Medborgarnas vilja

Källa karta: Göteborgs stad 2015.

TÄVLINGSUPPGIFTEN

Enligt tävlingsprogrammet ska följande delar ingå i tävlingsförslaget:

- Max 4 A1-sidor försedda med motto, i övrigt är förslaget anonymt
- Beskrivning av koncept i bild eller plan (beskrivande parkstråkets huvudidé)
- strukturplan i valfri skala, situationsplan i skala 1:1500 samt ett detaljerat utsnitt i skala 1:500
- 4 sektioner i skala 1:200
- 2 perspektiv utifrån underlagsfoton
- skisser, bilder och sektioner som belyser förslaget
- Kort beskrivande text på planscher, max 8 000 tecken, som motiverar förslaget och som beskriver hur förslaget bidrar till att visionen för parken uppfylls

Inlämning av tävlingsbidrag den 15 mars i digital och fysisk form.

TÄVLINGENS PROGRAMPUNKTER

Målet är att hitta lösningar som:

- Gör parken till en plats med rikt vardagsliv för alla åldrar men med särskilt fokus på barn och unga.
- Stimulerar till möten mellan människor och blir en plattform för sociala nätverk.
- Uppmuntrar till delaktighet och tillfälliga arrangemang.
- Visar att medborgarnas röster har tagits till vara.
- Bidrar till en trygg utemiljö.
- Gör parken unik och ger stadsdelen ett mervärde och en tydlig identitet.
- Tar vara på platsens befintliga kvaliteter men som också utvecklar nya rumsligheter.
- Visar en parkmiljö som är tillåtande och flexibel och som fungerar över dygnet och över de olika årstiderna.
- Visar hur hela parkstråket kan integreras i omgivningen och kopplas till befintliga och nya strukturer (torgstråket, idrottshus, Skälltorpsskolan med mera) men ändå utveckla och bevara en egen identitet.
- Samordnar mötesplatser och aktiviteter med rörelser i och till området.
- Visar en parkmiljö som har en tydlig huvudidé men som rymmer eventuella framtida förändringar och behov.
- Visar en medveten behandling och gestaltning, detta gäller också växtmaterialet och grönsstrukturen.
- Bidrar till en hållbar parkmiljö ur drift- och underhållsperspektivet.

Ur tävlingsprogrammet SELMAS PARK - framtidens park.
(Göteborgs stad 2015).

PLATSBESÖK, ANALYS & PROGRAM

Här följer en redogörelse för hur vi har tolkat och bearbetat inventeringsmaterialet.

PLATSBESÖK

Här följer en beskrivning av intrycken från platsen.

RUMSLIGHET, RÖRELSE OCH ORIENTERBARHET

Skalan var annorlunda på plats, parken upplevs som stor och luftig utan tydlig rumslighet. Först längre norrut i parken var intrycket frodigt och parklikt. Det finns många utblickar och vida vyer men för få tvärgående gångstråk. Rörelsen genom parken blir inte naturlig, den upplevs som lång och enformig. Området präglas av strikta former i de byggda elementen, husen har ofta släta, strikta fasader och torget är hårdgjort med få inslag gröna element. Bebyggelsen kring torget har slutna fasader och ger ett hårt och stelt intryck. Den offentliga utsmyckningen är sliten och eftersatt med en del provisoriska lösningar såsom en skateramp och några betongrundlar med plats för sommarblommor. Det finns betydligt fler träd som kan och bör sparas än vad som angetts i tävlingsprogrammet, med tanke på hur lång tid det tar att få den storlek och volym på träd som de befintliga redan bidrar med.

KARAKTÄR OCH STÄMNING

Det finns en tydlig karaktär som präglar stadsdelen. I biblioteket och kulturhuset fanns många lokala evenemang, loppis och offentlig utställning av detaljplanen med möjlighet för invånarna att involveras. Det finns en kvalitet i det, många känner varandra och ser efter varandra. Samtal hördes om människor som levt och fått familj i Backa och som nu promenerar med sina barnbarn och pratar om hur det var när barnens föräldrar var små. Andra är nyinflyttade till stadsdelen och tillsammans bidrar de till den mångfald som präglar Backa idag. På Backas gator finns en stor mångfald av människor i olika åldrar, med olika behov och intressen. Många barn och äldre sågs under besöket men få möjligheter för lek eller platser att sitta. Det var också under platsbesöket som en invånare myntade det som sedan skulle komma att bli ett starkt värdeord för oss i gestaltungsprocessen; det gemytliga torget.

Det befintliga torget och biblioteket.

Parkstråket med Kyrkåsberget i bakgrunden.

Parken med Skälltorpsskolan i bakgrunden.

Gamla träd i norra delen av parken.

Den befintliga lekplatsen med gästema.

Den naturliga ravinen i norra parken.

ANALYS

Efter inventering och platsbesök gjordes en SWOT-analys som resulterade i följande punkter:

STYRKOR

- Gemenskap och stark sammanhållning
- Gott om plats
- Stora grönytor i norra delen av parken
- Många som rör sig i sin utemiljö, befolkad park
- Till största del soliga lägen i parken vilket gynnar växters utveckling och ger trivsel åt människor

SVAGHETER

- Grått, hårdgjort och slitet torgrum
- Brister i utsmyckning
- Få sittplatser
- Få tvärgående rörelsestråk, försvårar rörelsen genom parken

MÖJLIGHETER

- Koppling till andra grönområden
- Många ytor är oprogrammerade och lämnar öppenhet i gestaltningen

HOT

- Mycket människor och högt besöksstryck kan leda till slitage
- Krav finns på många olika aktiviteter i tävlingsprogrammet och många människor ska samsas om det offentliga utrymmet
- Bilvägen Backadalen är en fysisk barriär och ger ett störande intryck

VÅRT GESTALTNINGSPROGRAM

Målet för gestaltningen är att uppfylla tävlingsprogrammet. För att sammanfatta analysen av inventering och platsbesök och samtidigt tillmötesgå tävlingsarrangörens viljor har följande programpunkter formulerats:

>> Plats för alla

- Det ska finnas rum för alla vare sig man vill vara ensam, i grupp, om man vill aktivera sig eller sitta ner i lugn och ro
- Det ska finnas gott om plats för lek och aktivitet
- Platserna ska vara flexibla och multifunktionella och inte bara fungera för en grupp människor eller en enda aktivitet
- Varje utformat rum ska passa omgivande miljö så det känns naturligt att vistas i
- Gestaltningen ska utformas på ett sätt som gör det enkelt för människor att mötas och vistas i sin utemiljö och deras gemensamma yttre vardagsrum

>> Platsens historia

- Kopplingen till Selma Lagerlöf ska finnas på lekfulla och subtila sätt i gestaltningen
- Backas historiska prägel som odlingsmark ska plockas upp
- Respekt ska visas för Backas invånare, gestaltningen är till för dem som ska använda platsen

>> Växtmaterial

- Höga estetiska värden, mycket färg och rik blomning
- Biologisk mångfald
- Årstidsdynamik
- Ätbara frukter och bär

ÖVERGRIPANDE IDÉ

Här följer en beskrivning av de faktorer och intryck som inspirerade och styrde vår gestaltning.

CIRKELN SOM FORMSPRÅK

Formspråket i gestaltningen utgår från cirkeln, en symbol för liv, kontinuitet och kretslopp, likt den karaktär som genom historien funnits och än idag finns i Backa. Cirkeln har en betydande plats i naturen och återfinns i alla kulturer. På så sätt representerar cirkeln den mångfald som efterfrågas i tävlingsprogrammet. Med hjälp av cirkeln skapas naturliga rörelser genom parken samtidigt som den bidrar till variation i rumslighet och karaktär. Runda former används tillsammans med raka linjer. De runda geometriska formerna kontrasterar mot de strikta fasaderna och förändrar upplevelsen av rummet. Formerna skapar rum av varierande storlek och innehåll.

Cirkeln som inspiration och formspråk.

SELMA LAGERLÖF

Arter från Selmas hem på den värmländska landsbygden, Mårbacka, plockas upp i parken. Rosa pioner, höstflox, blå bolltistel, lila kantnepeta och vita dagliljor bidrar också till den mjuka karaktär vi eftersträvar. Det värmländska landskapet med glittrande sjöar och djupa skogar inspirerar till silvriga växter, tallar och böljande prydnadsgräs som med formstarka tuvrör ger volym och stil och dessutom en vacker vinterprägel. Perennplanteringarna innehåller arter som kompletterar och byter av varandras blomningstid så att planteringen hålls levande året om. Ätbara växter hämtas också med inspiration från odlingarna på Mårbacka i form av päron, äpplen, körsbär, vinbär, blåbärstry, aronia, plommon, havtorn och gula hallon.

Selma Lagerlöfs hem Mårbacka i Värmland.

STIL- OCH FÄRGGUIDE

Färgskalan inspireras av Selma Lagerlöfs värmländska landskap, där i skymningen ljusa moln lägger sig över de blånande bergen och månen speglar sig silvrig i de värmländska sjöarna. Färgerna går i silver, blått, grönt, vitt, lila, rosa och inslag av guld. Materialvalen är ljust trä, slipad betong, corténstål och marksten. Parken ger ett ljust och luftigt intryck. Lekfullhet präglar gestaltningen och spektakulära perennplanteringar blir ett signum för parken.

Färgschema.

ÖVERGRIPANDE GESTALTNING

Vår vision om det GEMYTLIGA GEMENSAMMA TORGET har fungerat som vår bärande idé genom hela gestaltningen.

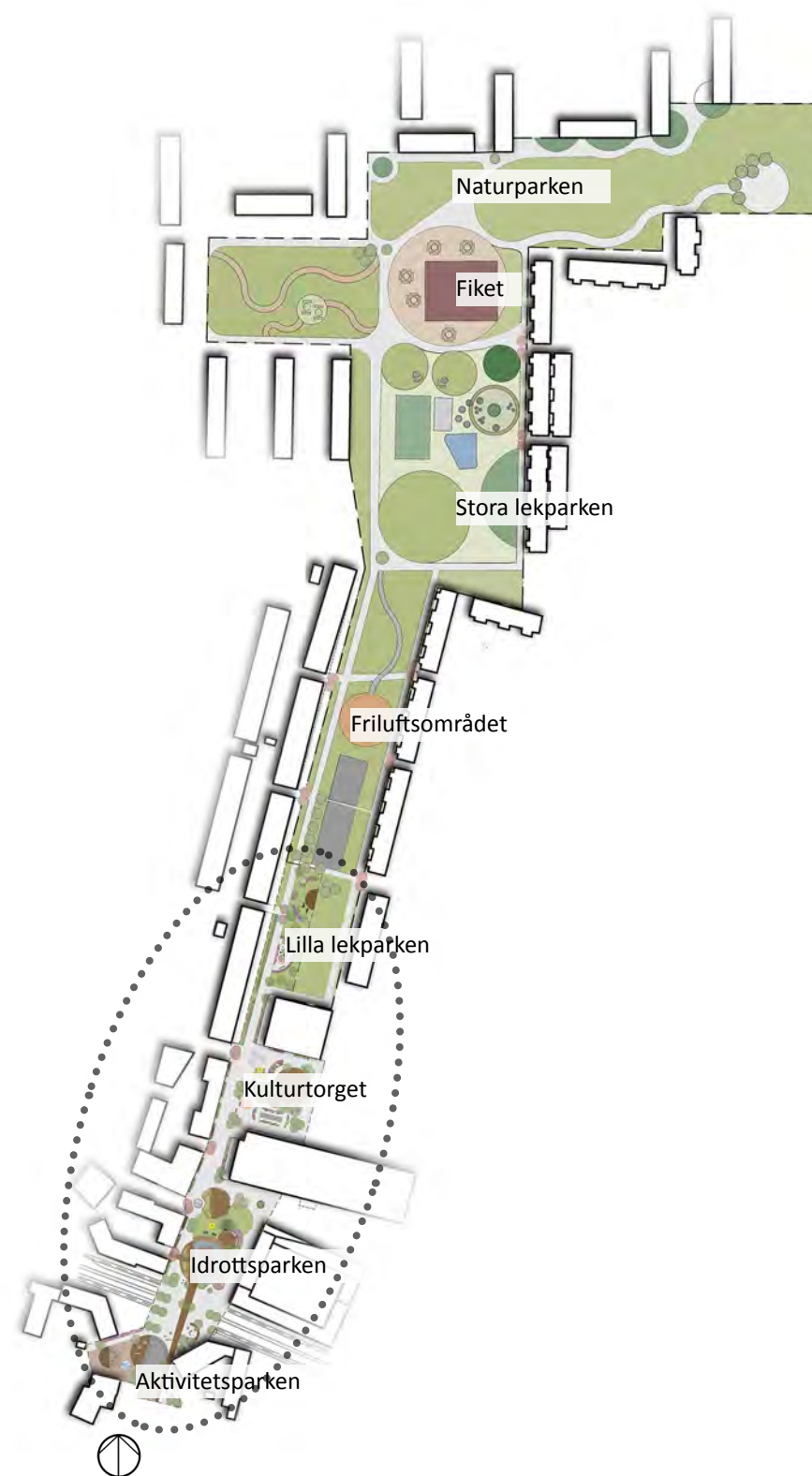
Konceptnamnet LIV & RÖRELSE förklarar hur vi gestaltat Selmas park. Vi har velat ta fasta på det folkliv som sedan länge så starkt präglat Backas identitet. Från att en gång i tiden ha kallats Göteborgs egen trädgård till att idag myllra av föreningsliv och engagemang har bidragit till gestaltningen för den nya stadsdelsparken i Backa.

Här finns rum för olika tillfällen och plats för alla. Rummen och torgen stimulerar till samvaro och uppmuntrar liv och aktivitet. Rörelsen genom parken går från en tid då leråker bredde ut sig kring Backa, där odlingarna låg tätt och där marken brukades som stadens trädgård. En rörelse där en svunnen tids odlingar får nytt liv i dagens park, där unga och gamla kan njuta av säsongens frukter och bär. Men också om hur en ny identitet skapats i Backa, en mångkultur och ett yttre gemensamt rum där människor möts och rör sig i vardagslivet.

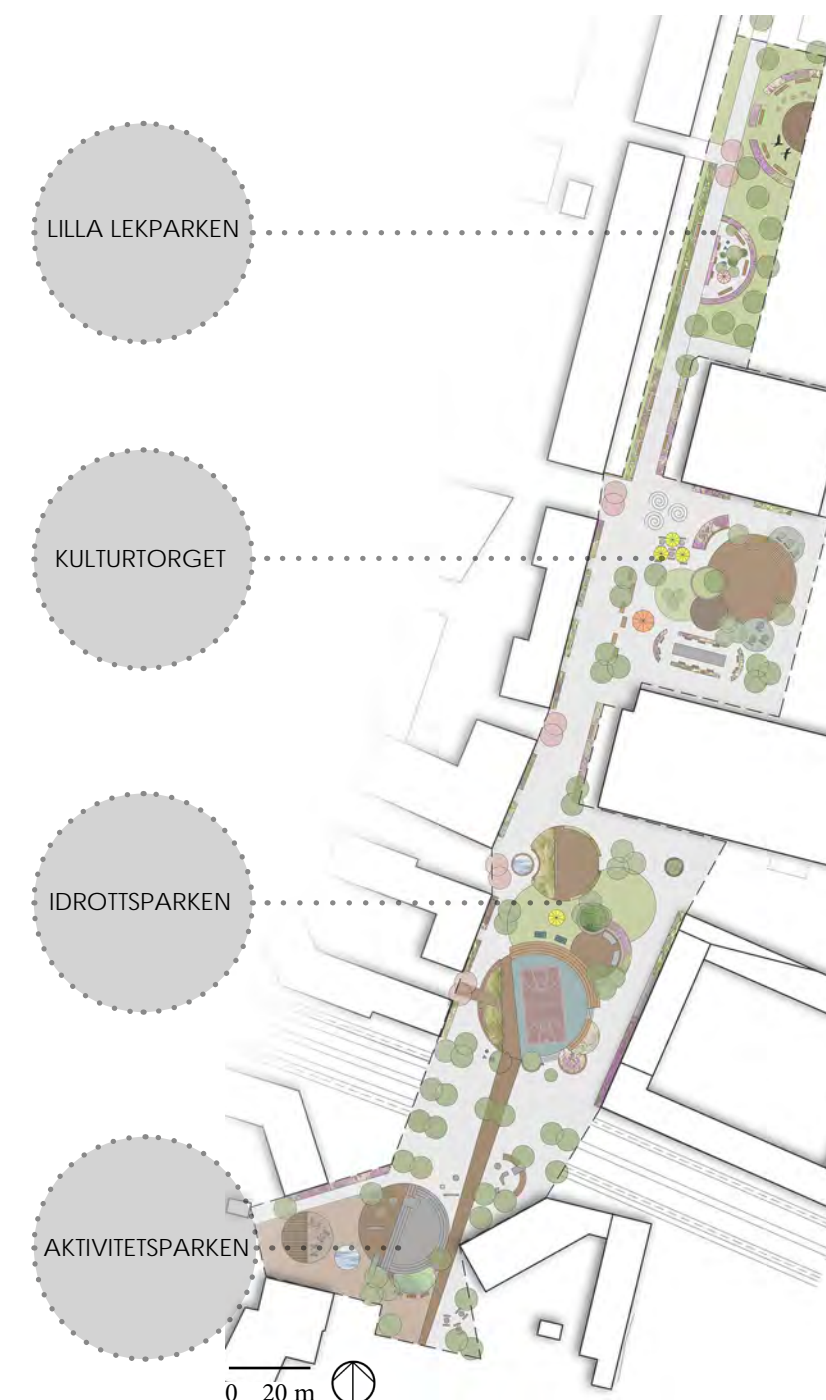
Hjärtat i Backa är det gemensamma torget, sammanhållningen bland invånare, kulturen som är deras egen och som de själva skapat. Förslaget lyfter respektfullt Backas karaktärer och stärker dess identitet med en nyskapande gestaltning och en stadspark som kan blir en stolthet för invånarna och ett besöksmål för många andra.

Vår inspiration för det gemytliga torget som rymmer liv & rörelse.
Illustration ur förslaget "A perpetual pride" för Soho Square av Luke Whitaker (Whitaker 2013).

Illustrationsplan över Selmas park skala 1:5000 (A3).
Den prickade inramningen visar det detaljerade utsnitt som efterfrågades i tävlingsuppgiften. Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

Illustrationsplan över Selmas park skala 1:2000 (A3).
Planen visar det detaljerade utsnittet, vår nya rumsindelning och vad vi kallar de olika rummen. Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

RESULTAT 1 - GESTALTNINGSFÖRSLAG

LILLA LEKPARKEN

Lilla lekparken ska enligt tävlingsprogrammet fylla flera funktioner; plats för barn, en tydlig koppling till förskolan, plats för cyklar och gott om sittplatser. Den befintliga ytan är idag avgränsad från gångstråket med ett slitet staket och innehåller enbart gräs med spridda träd och något enstaka lekredskap intill förskolan. Längs husen sluttar gräsytan som är oanvänd och svår att avgöra om den är privat eller offentlig.

DETTA TOG VI
MED FRÅN ANALYS
OCH PROGRAM:

IDÉ OCH INNEHÅLL

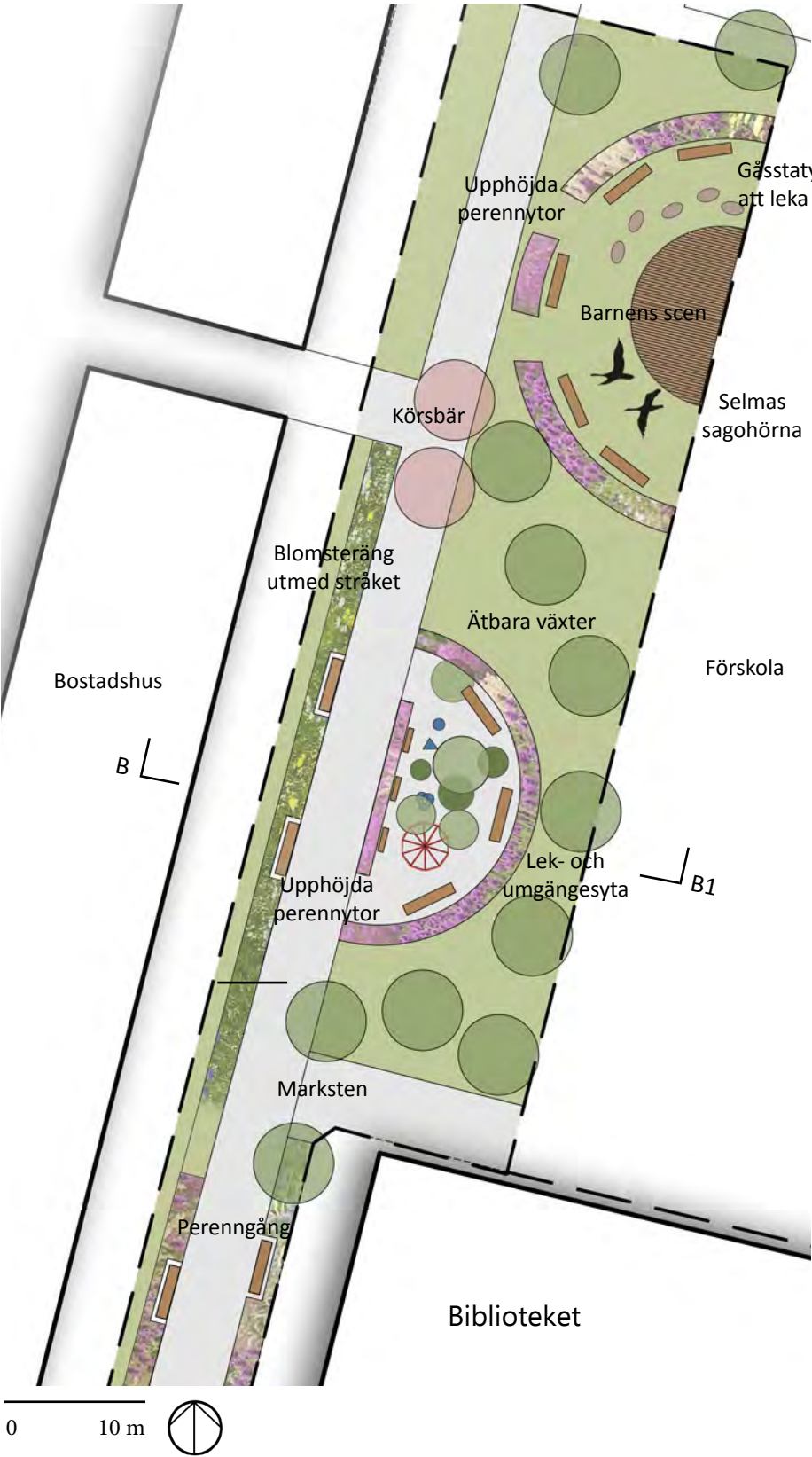
I förslaget ges mycket plats åt barnen. Kullar och nivåskillnader, klätterställningar och vippbrädor ger utmaningar åt stora och små. Lagerlöfs karaktär från Nils Holgersson, gåsen Akka, återkommer med sin flock som bronsstatyer för barnen att klättra och sitta på. Vid lekytorna finns gott om sköna sittplatser för familjer och förskollärare, samt planteringsytor med fruktträd och bärbuskar, för att utnyttja platserna till flera ändamål. Den befintliga lekplatsen i norra delen av parken utvecklas till en äventyrslek med fler sittplatser och mer växtlighet än idag.

Sagostunder anordnas redan på biblioteket, och detta har vi tagit vidare ett steg. Vid lekytorna hörs sagor för barn, både ur Selma Lagerlöfs Nils Holgersson men också av andra författare. Där kan barnen trycka på knappar för att lyssna ur högtalare. Vid torget hörs texter ur andra av Selmas verk för både barn och vuxna.

VÄXTGESTALTNING

Perennnytor och blommande buskar och träd bidrar både till en färgexplosion och till ljuvliga dofter. Många sittplatser är placerade nära perennerna, så att deras doft och detaljrikedom i form och textur kan upplevas på nära håll. Prasslande löv, böljande gräs och ätbara växter förstärker intrycken.

Till skillnad från de ordnade perennplanteringarna utmed husfasaderna i anslutning till torget övergår växtligheten norrut till en vildare karaktär i form av ängssådd. Förutom att det gynnar den biologiska mångfalden krävs det en låg skötselnivå på dessa planteringar. Träden bland hårdgjorda ytor och höga hus ger ökad luftcirkulation och sänker den lokala temperaturen.

Situationsplan över Lilla lekparken skala 1:500 (A3).
Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

LILLA LEKPARKEN
- EN INBLICK

Ätbara växter som äpple, plommon och vinbär används tillsammans med perenner och lökar.

Perspektiv över Lilla lekparken sett norrifrån med ängsplantering längs husen och mindre lekrum på vänster sida.

Här i "Selmas sagohörna" klättrar barnen på gåsstatyerna, lyssnar på sagor ur högtalare medan vuxna har chans att pausa bland spektakulära perennplanteringar.

Tvärsektion över B-B1 över Lilla lekparken skala 1:200 (A3).

KULTURTORGET

DETTA TOG VI
MED FRÅN ANALYS
OCH PROGRAM:

Kulturtorget ska enligt tävlingsprogrammet innehålla sittmöjligheter i både sol och skugga, scen och boulebana. Hit ska man kunna komma själv eller träffas i grupp. I dagsläget saknas rumsbildande vegetation, den befintliga scenen ger ett slitet intryck och umgängesytorna är begränsade. Entréer till biblioteket, Skälltorpsskolan och kulturhuset vetter mot torget som har ett soligt och centralt läge i parken.

IDÉ OCH INNEHÅLL

Utanför biblioteket och kulturhuset finns den naturliga mötesplatsen. Här, i det gemensamma yttre vardagsrummet, finns gott om sittplatser för den som vill slå sig ner med en bok, sin lunch eller för att ta en paus. Låga trädkronor, perennplanteringar, ett gult parasoll, gräsytor och scenen med amfiteater ger en intim och inbjudande känsla. Boulebanan och de andra ytorna är flexibla och kan användas för organiserade aktiviteter på platsen, men också spontant av den förbipasserande eller den som jobbar i centrum. Detta är ett torg för alla, därför görs markytan och gångar i hela förslaget tillgängliga för alla som kan tänkas röra sig över platsen.

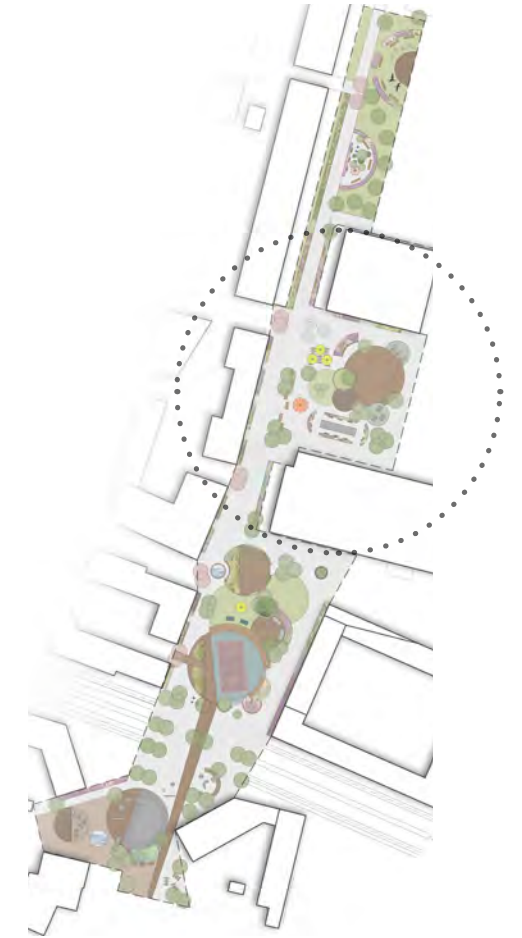
För att främja marknadskulturen finns två stora kistor placerade vid torget med hopfällbara bord som på helgerna kan plockas fram av torghandlare. Försäljning av grönsaker, blommor, bröd och hantverk kopplar dels till Backas historia, och uppmuntrar till kulturutbyte, möten, handel och aktivitet. Längsmed parkstråket finns belysning och ljusinstallationer. De gamla stora träden är stambelysta och stråken accentueras med vägledande belysning. Över torget hänger färgglada ljusbollar som ger en lätt och festlig känsla till denna folkliga plats. På vintern tänds lyktor i träden för att ge torget ett tilltalande och tryggt intryck i mörka tider.

VÄXTGESTALTNING

Stort prydnadsvärde ges åt denna plats. Perennplanteringar samt buskar och träd med låga kronor och fina årstidseffekter. I hög grad används ätbara växter i form av träd och buskar, alla placerade så frukten inte skräpar ner hårdgjorda ytor. Ätbara växter har samma estetiska och funktionella värden som andra prydnadsväxter som vårblooming, höstfärg och arkitektonisk uppbyggnad. Här kan parkens besökare njuta av säsongens frukter tillsammans, och kanske uppmuntrar detta till evenemang kring skördetider.

Situationsplan över Kulturtorget skala 1:500 (A3).
Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

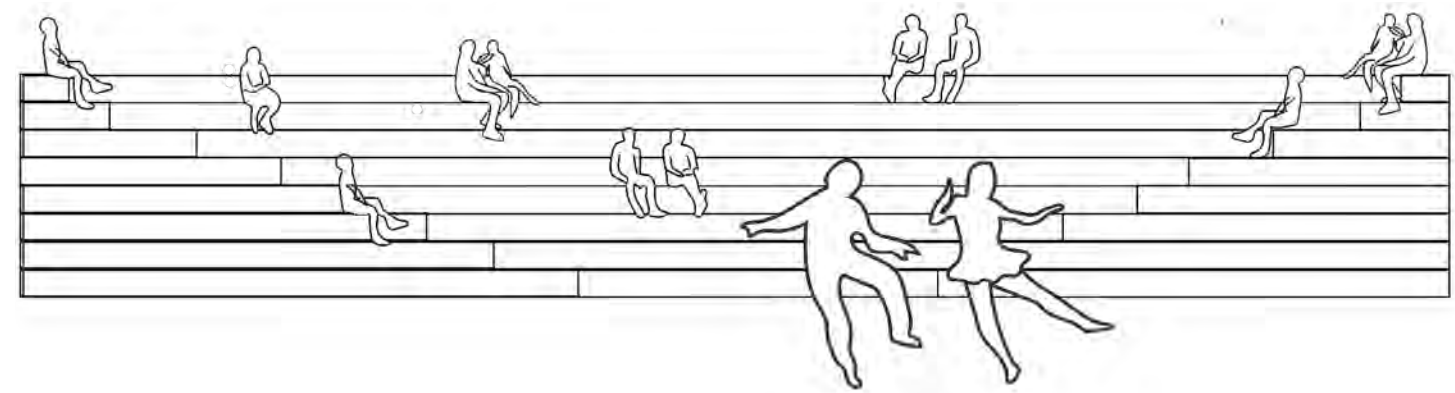

Cirkeln visar vilken del av parken som visas.
Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

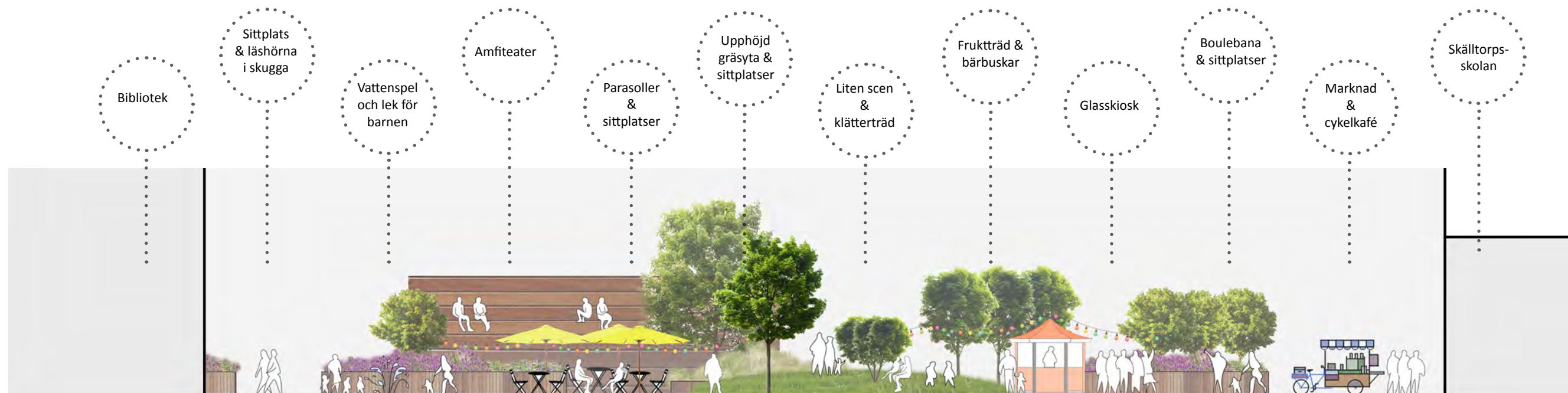

KULTURTORGET
- EN INBLICK

Inspirationsbild för växtmaterial. På denna centrala plats finns gott om färg, vårbloomning och brinnande höstfärger.

På Kulturtorget och andra platser har amfiteatrar placerats ut för att uppmuntra liv och rörelse.

Tvärsektion D-D1 över Kulturtorget skala 1:200 (A3).

IDROTTSPARKEN

DETTA TOG VI
MED FRÅN ANALYS
OCH PROGRAM:

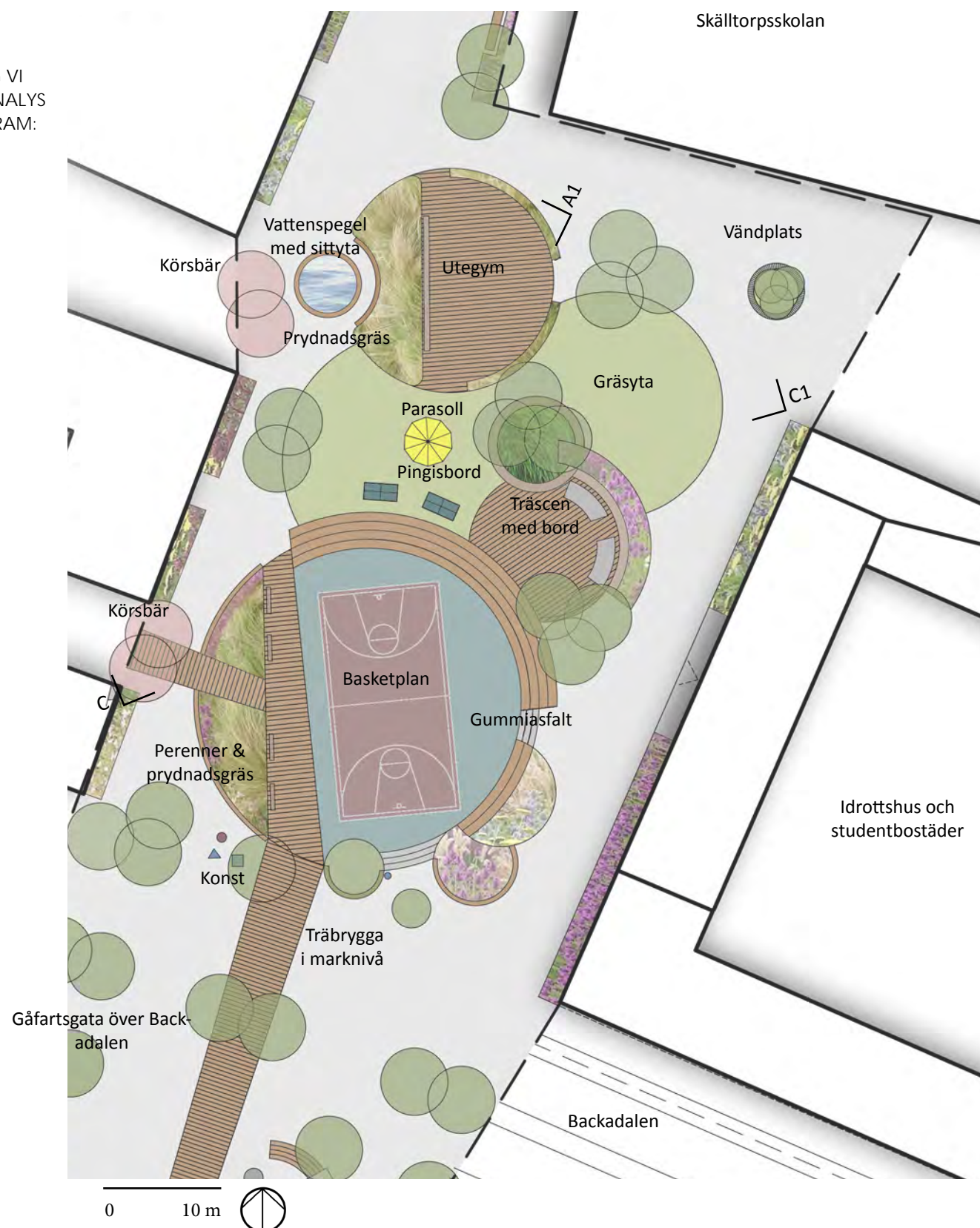
Enligt tävlingsprogrammet ska detta vara en plats för aktivitet och ett mer urbant parkrum än det är idag. Här ska finnas rum för unga och gamla och vara en naturlig koppling till skolan och det planerade idrottshuset. Människor i dessa byggnader ska berika platsen så parken är befolkad och välanvänd. Spontanaktiviteter är välkomna på denna multifunktionella yta. Trädrader ska framhäva stråken och här ska man kunna stanna upp och sitta eller vila.

IDÉ OCH INNEHÅLL

Backadalen smalnas av för att minska bilistens hastighet. Breda övergångsställen med avvikande markmaterial, växtlighet och låga trädkronor skapar ett parkstråk som förhoppningsvis gör att uppmärksamheten hos samtliga trafikanter skärps. Kors och tvärs genom parken finns breda vägar för gående och cyklister till viktiga målpunkter. Gångarna är integrerade med aktivitetsytor för att göra platserna multifunktionella utan hinder för rörelse. Längs huvudstråket leder en interaktiv tidslinje med informationsplatser om Backas historia. Här kan vuxna och barn läsa, titta på gamla kartor samt trycka på knappar och lyssna på vad som hänt på platsen under årtiondena. Flera familjer har bott här i generationer, och många finns kvar som minns hur platsen såg ut för länge sedan. Här får de en chans att dela det med exempelvis sina barn och barnbarn. På strategiska mötesplatser placeras konstillallationer ut som påminner om svunna tider och skapar nya möten.

VÄXTGESTALTNING

Böljande prydnadsgräs mjukar upp den strikta arkitekturen i bebyggelsen. Stora perennfält gör detta till en plats med stora upplevelsevärden. Gott om träd tar ner skalan från husen och skapar ett frodigt och grönt intryck. Körsbärsträd används parvis för att accentuera entréer och där sidogator korsar parkrummet. Planteringsytorna kompletteras med lökar för att förlänga blomningssäsongen. Förslaget gynnar liv och rörelse och bidrar till naturens egna kretslopp. Dagvattnet dröjs kvar i parken genom att en mängd olika arter av perenner och buskar fångar upp det innan det leds vidare. Där hårdgjorda ytor dominerar längs huvudstråket har perennplanteringar placerats utmed fasaderna, där dagvattnet leds genom perforerade kantstöd och når växterna.

Situationsplan över Idrottsparken skala 1:500 (A3).
Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

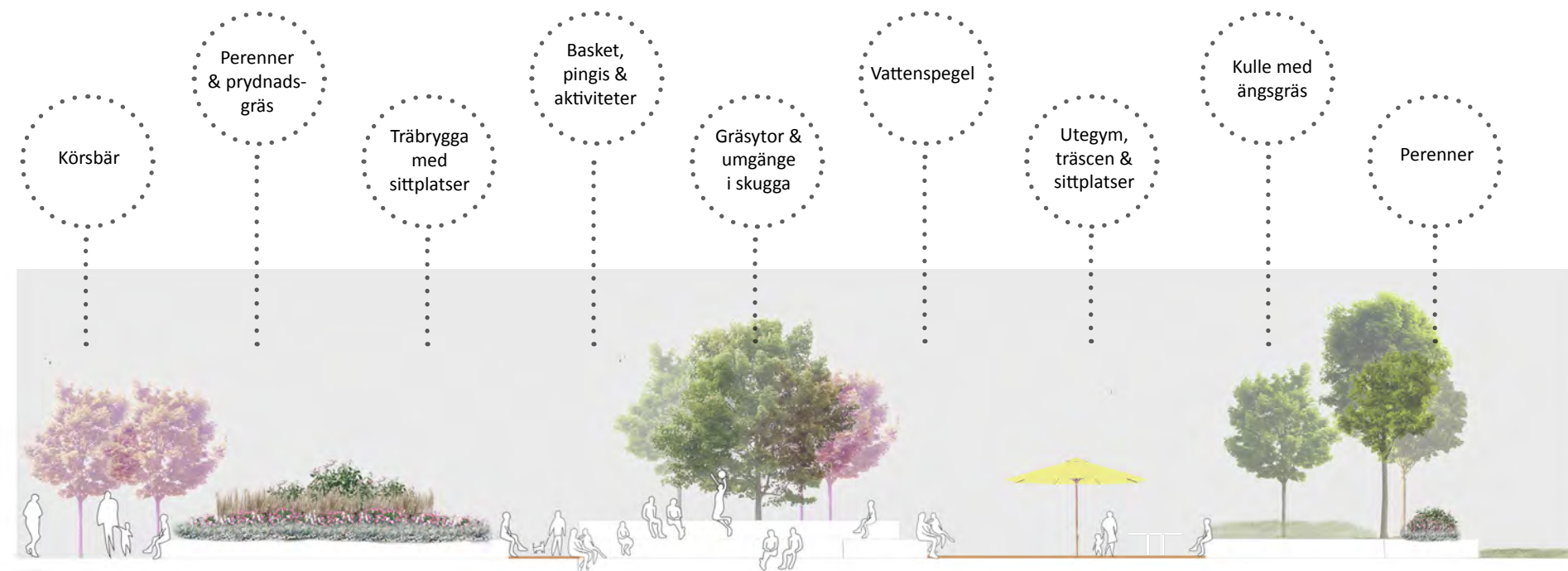
Cirkeln visar vilken del av parken som visas.
Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

Inspirationsbild för växtmaterial. Körsbärsträd accentuerar entréer och färggranna perennplanteringar placeras utmed husfasaderna.

Träbryggan kantas av böljande prydnadsgräs och har gott om sittplatser för den som vill stanna upp.

Tvärsektion C-C1 över Idrottsparken skala 1:200 (A3).

AKTIVITETSPARKEN

DETTA TOG VI
MED FRÅN ANALYS
OCH PROGRAM:

På denna aktivitetsyta finns det beskrivet i tävlingsprogrammet en annan karaktär än för Idrottsparken, här önskas en street-park. Det är även den direkta utemiljön för vissa av bostadshusen och behöver därför efter vår analys även sittmöjligheter, plats för umgänge och estetiska värden.

IDÉ OCH INNEHÅLL

På detta torg finns aktiviteter av många slag. Unga och gamla erbjuds sitttor och möjligheter till möten och umgänge. Mycket plats ges åt skate, parkour och klättring som är efterlängtad av Backas invånare. Här finns gemensamma grill- och uteplatser med tak för olika väder. En fontän ger extra liv till platsen och tar till viss del upp ljudet från Backadalen.

Stenmjöl används som markmaterial för att mjuka upp känslan bland allt hårdgjort material. Träbryggan, bänkar och grillplats är utformade i ljust trä som ger ett mer organiskt inslag i detta urbana parkrum.

Den befintliga bron upp till Kyrkåsberget tas bort i enlighet med tävlingsprogrammet och ersätts med trappor eller en alternativ slingrande väg uppför höjden.

VÄXTGESTALTNING

Trädrader accentuerar huvudstråken och ökar orienterbarheten i parken. I anslutning till Kyrkåsberget plockas skogspräglarna och dess höjd upp i ståtliga svarttallar. Förutom att de är gröna året runt förtydligar de entrén från Backadalen och ger parken en stark karaktär. Upphöjda perennplanteringar pryder utsidan av bostadshusen och ger tillsammans med prydnadsgräs stora estetiska värden åt platsen.

Parken fungerar som en spridningskorridor för olika arter i området. En mångfald av växter gynnar fler djurarter och bidrar till ett mer hållbart kretslopp och bättre livsmiljö för alla. Det rika inslaget av levande material i parken bidrar till invånarnas välbefinnande och skapar rum för möten.

Situationsplan över Aktivitetsparken skala 1:500 (A3).
Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

Cirkeln visar vilken del av parken som visas.
Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

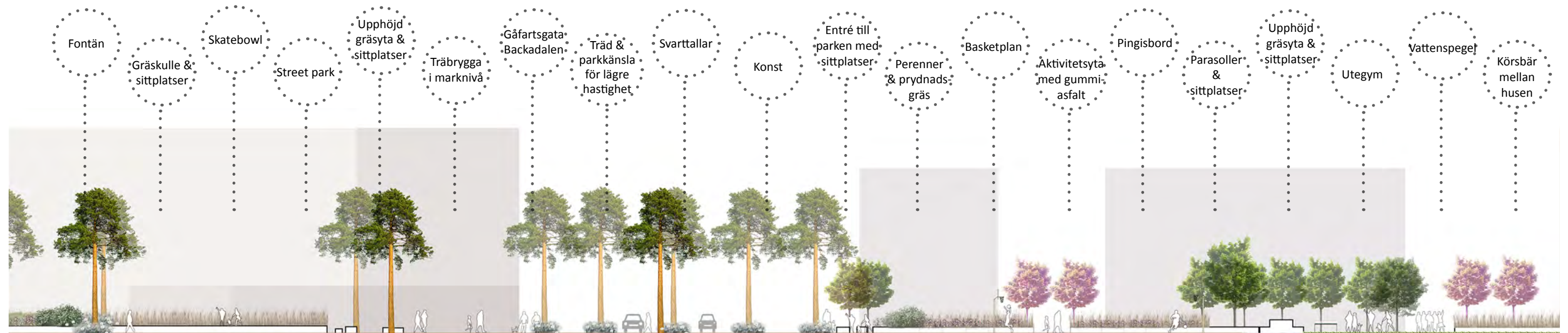
AKTIVITETSPARKEN
- EN INBLICK

Inspirationsbild för växtmaterial. Stor detaljrikedom finns i textur hos blad, grenverk och stammar.

Perspektiv över Aktivitetsparken sett söderifrån. Backadalen och Idrottsparken syns i bakgrunden.

Tvärsektion A- A1 över Backadalen sett österifrån skala 1:300 (A3).

STEG 2

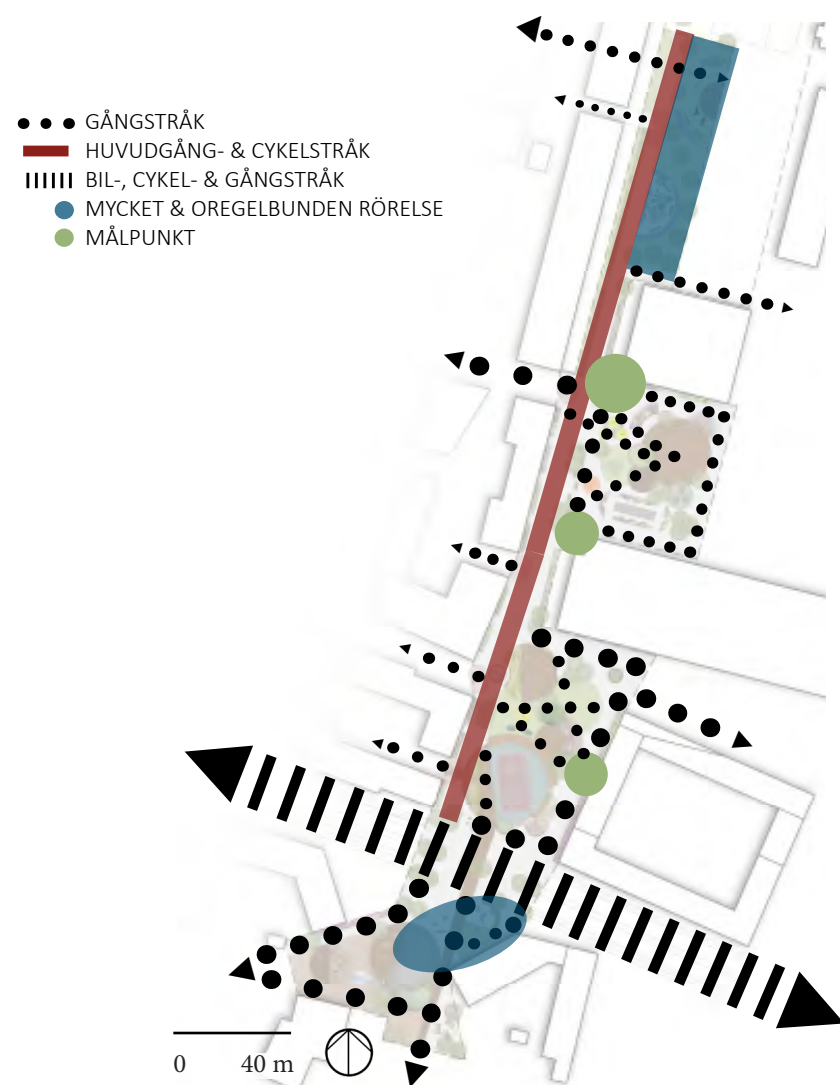
HÅLLBAR VÄXTGESTALTNING

Följande avsnitt börjar med en analys av gestaltningen som följs av en presentation av referensstudien och avslutas med exempel på hållbara växtgestaltningar.

ANALYS AV TÄVLINGSFÖRSLAGET

Det är önskvärt att planera ytorna i en park efter det rörelsemönster som människor har. I fallet med Selmas park är gestaltningen helt ny och många av de byggnader som syns i vårt förslag finns inte än. Att redan innan veta hur människor kommer att röra sig är svårt, men det går ändå att förutse var vissa av riskerna för slitage på planteringsytorna finns. I vårt förslag vet vi redan var vissa målpunkter är och hur man kan anta att människor kommer att röra sig. Vi har i vår analys utgått från vårt tävlingsförslag och kartlagt troliga rörelsemönster, smitvägar, och platser där många människor förväntas uppehålla sig och där slitage kan förväntas förekomma. På dessa riskytor kan

vi sedan anpassa vår gestaltning efter resultatet från referensstudien. Det går med största säkerhet att säga att alla växter i en park som denna ligger i riskzonen för att utsättas för slitage. I vår gestaltning finns planteringar intill lektytor, sport- och aktivitetsytor, längs gångstråk, mellan målpunkter och på platser där många människor rör sig. I dessa planteringsytor finns träd, buskar, perenner, gräs och lökar, eller ibland en blandning av dessa på samma yta. Med hjälp av analysen framgår att ett helhetsgrepp behöver tas för den fördjupade gestaltningen av Selmas park.

Analyskarta som visar vår gestaltning av Selmas park samt de faktorer som påverkar slitage på olika ytor. Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

Analyskarta av planteringsytor som visar risken för slitage. Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

Illustrationsplan Skala 1:2000 (A3) med planteringsytor i Selmas park. Källa underlagskarta: Göteborgs stad 2015.

REFERENSSTUDIE

Referensstudien består av platsbesök där fotodokumentation av växtgestaltningen gjordes som utfördes efter att ha inspirerats av samtal med sakkunniga inom ämnet. Nedan följer en beskrivning av det som kom att ligga till grund för resultatet av studien.

SAMTAL MED SAKKUNNIGA

I syfte att ta reda på hur grönytor i en stadsnära park i ett förtätningsområde ska kunna planeras för att hålla länge och vilka växter som lämpar sig bra i Selmas park, rådfrågade vi sakkunniga inom ämnet på institutionen för stad och land på SLU, Ultuna: Roger Elg, universitetsadjunkt och forskare samt Lars Johansson, universitetslektor. Båda är dessutom landskapsarkitekter.

VIKTIGT ATT VARA FÖRUTSEENDE

Elg menar att förtätning som samhällsbyggnadstrend är såpass ung att det saknas riktlinjer för hur grönområden i dessa områden ska utformas och skötas. Det handlar om att vara förutseende i hur människor kommer använda platsen och därefter planera ytorna, vilket kan vara extra svårt vid nyanläggning av både byggnader och parker. Det är inte lätt att på förhand studera kommande rörelsemönster och bedöma det framtida trycket på en helt ny plats. Han tipsade om att man ändå kan förebygga slitage genom att tänka på planteringsytornas form och volym, var de placeras samt notera hur anslutningen till dem ser ut.

PLACERING, FORM OCH STORLEK

En stor del vid planering av stadsnära grönytor idag handlar om att skydda växterna från slitage orsakat av det höga besöksstrycket och aktiviteten på platsen. Detta kan göras med hjälp olika byggda element som stödmurar, kantstöd och upphöjda växtbäddar. Elg påpekar dock att det är viktigt att vara strategisk i planeringen av det levande materialet från första början för att förebygga slitage. Tåliga perenner som lavendel och dagdkåpa går bra att planera in vid till exempel sittytter, medan det är bättre med låga buskar runt träd som skyddar stammarna från gräsklippare och plog.

Förutom att få rätt växt på rätt plats är formen och storleken på planteringsytor av stor betydelse, det är exempelvis bättre med en större sammanhängande plantering än flera små för att växterna ska ges en chans att klara sig, menar Elg.

SLITAGETÅLIGA VÄXTER

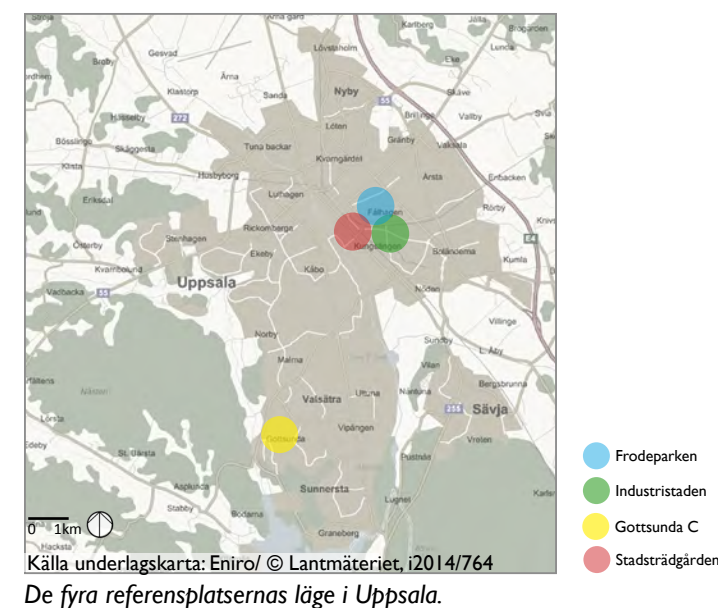
Johansson, betonar vikten av att välja slitåliga växter intill lektytor. Växterna bör klara av lekande barn och att grenar emellanåt bryts av. Exempel på tåliga växter är salix, vingnöt och fläder som alla skjuter rotskott, vilket gör att nya delar av plantan ständigt kommer upp och inte lämnar en tom yta om grenar bryts av. Andra lektåliga växter är korneller av olika sorter som gärna bör planteras i grupper. Oavsett val av växt bör planteringsytorna skyddas och

skärmats av under åtminstone de två första åren för att hinna etablera sig, enligt Johansson. Även små gräsytor är slitagekänsliga men en gestaltning med andra lektytor innehållande exempelvis bark, konstgräs eller buskage kan avlasta trycket på både gräs och nyplanteringar.

FYRA REFERENSPLATSER

Med inspiration av samtalen gjorde vi en referensstudie på fyra olika platser och fotodokumenterade planteringsytor och växtval vi tyckte verkar hålla för slitage samt de som inte verkar göra det. De grönytor vi studerade är belägna i fyra olika områden i Uppsala: Frodeparken, Industristaden, Stadsträdgården och Gottsunda centrum. De fyra områdena är av varierande storlek och karaktär men de har alla gemensamt att de dagligen har ett stort antal besökare som använder platsen på olika sätt. Med inspiration av samtalen med Elg och Johansson valde vi att fokusera på följande faktorer när vi besökte och studerade områdena:

- Utformning och placering av planteringar
- Växtval
- Lektytor

De fyra referensplatsernas läge i Uppsala.

● Frodeparken

● Industristaden

● Gottsunda C

● Stadsträdgården

FRODEPARKEN

Denna centralt belägna park ligger i direkt anslutning till Uppsala centralstation. Parken som färdigställdes 2013 (Tema 2015) är en långsmal frodig plats med många bevarade lönnar och syrener. Den inramas av Salagatan, järnvägsspåret, bostadslängor och stationsområdet. Många små rum ligger på rad och alla innehåller perennplanteringar, sittplatser, statyer och konstverk eller vattenelement. En förskola ligger intill ett gång- och cykelstråk som går genom hela parken. Många människor rör sig här, och i och med att det är den största grönytan i området är antalet besökare stort. Förskolebarnen och andra barn är ofta ute i parken och många vuxna går dessutom sina hundpromenader här. Området förtätas av nya lägenhetsbyggen och parken kommer i och med det att successivt behöva tåla än mer besöksstryck.

INDUSTRISTADEN

I de gamla industrikvarteren i Kungsängen har en helt ny stadsdel uppförts. Det de senaste åren. Här finns höga bostadshus och när sista etappen är klar kommer totalt kring 800 nya bostäder att stå klara (Uppsala Bostad 2016). Längs gatorna har busk- och perennplanteringar anlagts och nya träd har planterats. En park, en lekplats och innergårdarna är nyanlagda och ska samtligen tåla ett stort tryck från besökare. Växter och växtbäddar samsas med cykelställ och bilparkeringar, busshållplatser och till största delen asfalterade ytor. Växterna är här i hög grad utsatta för påverkan från trafik som snöröjning och saltning.

STADSTRÄDGÅRDEN

Intill Fyrisån mellan Akademiska sjukhuset, Studenternas idrottsplats och stadens centrum ligger Uppsalas stadspark. Parken är öppen året om och har stor variation i innehåll. Här finns bland annat många olika planteringar, stora gräsytor, fruktodlingar, lekplats, café, bryggor, utomhusscen och konstinslag. Parken är ett självklart mål för Uppsalas invånare från det att den första vårsolen visar sig och under sommaren är så gott som hela parken full med folk. Parken ligger inte i direkt anslutning till bostadsområden och verksamheter men präglas av högt besöksstryck.

GOTTSUNDA CENTRUM

Mellan centrumbyggnaden och den generöst tilltagna bilparkeringen finns en offentlig yta med sittplatser, upphöjda perennytor, träd och cykelparkeringar. Det finns också en närliggande uppehållsyta med lekplats, gräsytor, större buskplanteringar och busshållplatser. Gottsunda centrum har sedan ombyggnaden 2009 blivit en självklar mötesplats för stadsdelens invånare och ett stort flöde av människor passerar varje dag (Gottsunda centrum 2014).

Frodeparken.

Industristaden.

Stadsträdgården.

Gottsunda centrum.

UTFORMNING OCH PLACERING AV PLANTERINGAR

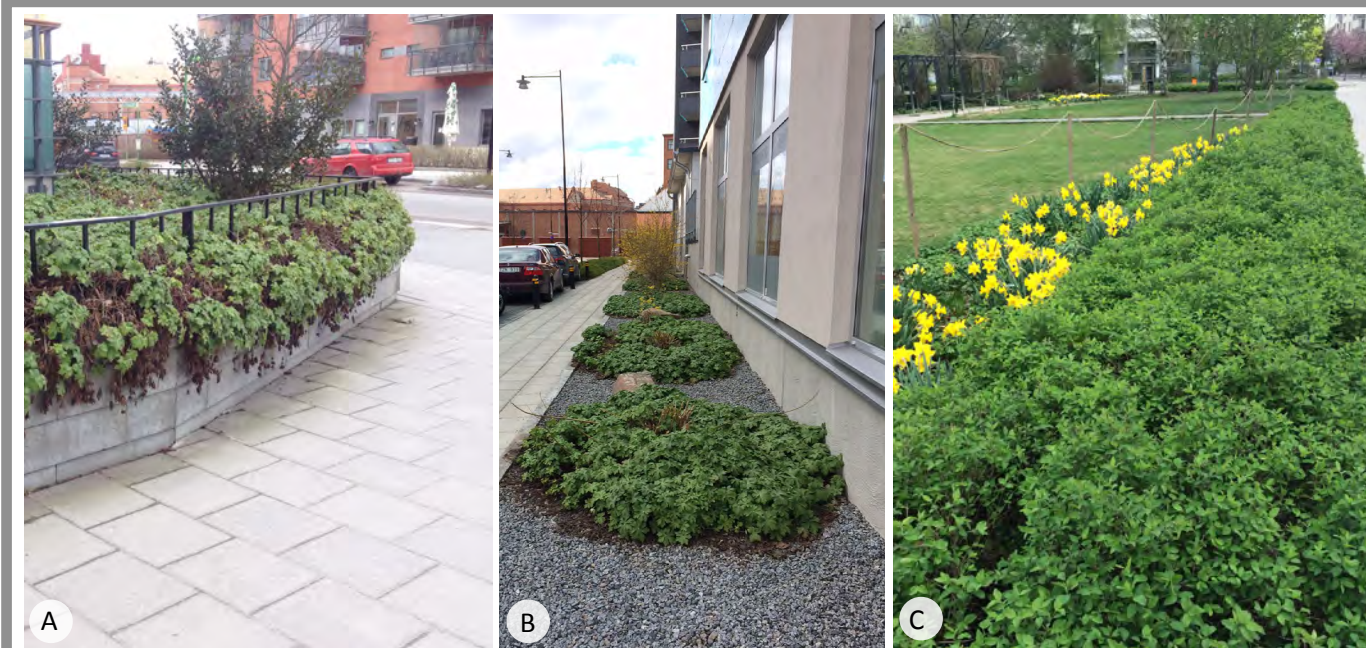
BRA EXEMPEL

PRODEPARKEN

Placering av växtbäddar i skyddade lägen som utmed husfasader (A), bakom sittplatser (B) och i hörn (C) låter dem vara ifred och ger växterna goda förutsättningar att växa till sig. Samtliga planteringsytor är försedda med kantstöd på 15 cm.

INDUSTRISTADEN

Växterna skyddas när planteringarna är: upphöjda och omgivna med ett enkelt staket (A), placerade längs med husfasader (B) och växtbäddar med vårlökar placerade mellan enkelt staket och buskage (C).

DÅLIGA EXEMPEL

Växtbäddar i utsatta lägen som intill en cykelparkering med platsbrist tas snabbt i anspråk och slits ner (A). Vinkelräta och spetsiga hörn på planteringar i korsningar genas enkelt över och växterna slits ner (B, C).

Utsatta planteringar: i marknivå vid en utfart (A), med en utformning som inte följer rörelsemönstret (B) och liten plantering placerad mitt på stor öppen yta (C).

BRA EXEMPEL

STADSTRÄDGÅRDEN

Låga staket markerar och skyddar känsliga vårlökar från förbipasserande på intilliggande gångstråket (A). Rundade planteringar tenderar att följa rörelsemönstret och skyddas därmed från att bli nertrampade (B). Corténstålåågarna är placerade i kanten på planteringen vilka hindrar förbipasserande från att gå för nära och även vårlökarna klarar sig trots det intilliggande huvudstråket (C).

DÅLIGA EXEMPEL

Vinkelräta hörn på planteringar i korsningar följer inte rörelsemönstret och blir därför lätt nertrampade (A). Gräs planterat i marknivå i direkt anslutning till gångstråk slits ner (B), likaså perennplanteringar utan skydd (C).

GOTTSTUNDA CENTRUM

Skyddande utformning: upphöjd växtbädd med stödmur av granit (A), inramande kantstöd av corténstål (B, C) och avfasat hörn som följer rörelsemönstret (C).

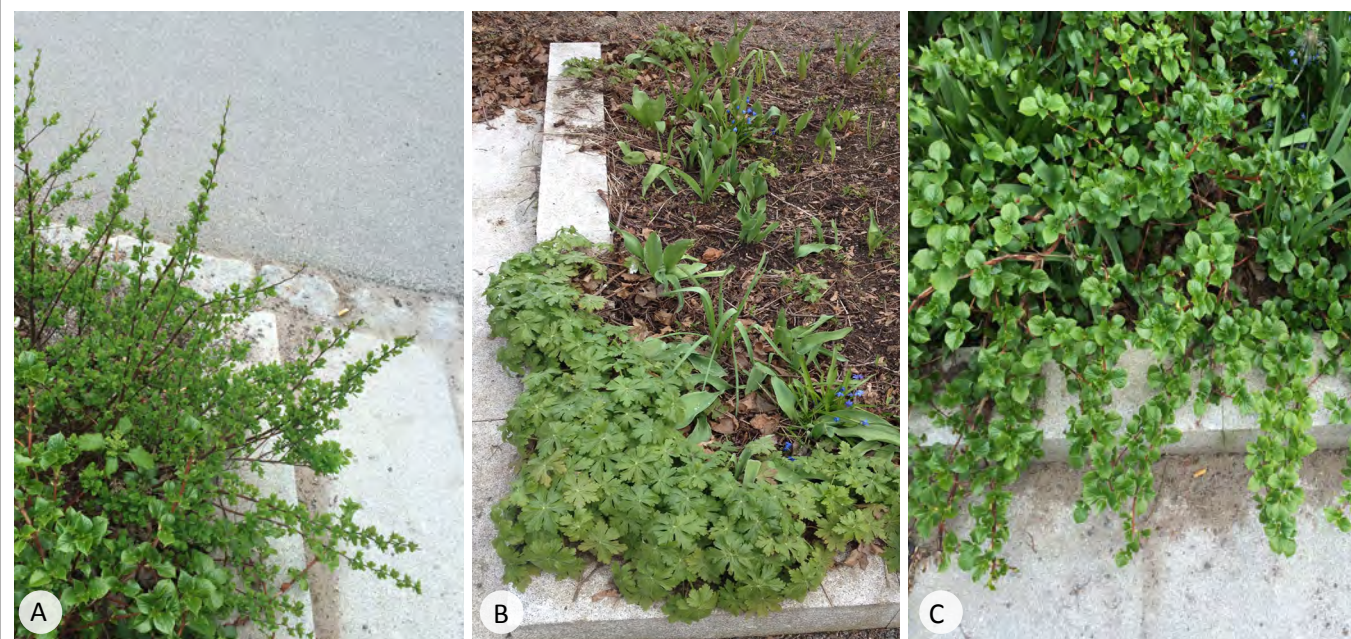

En lång plantering utan anlagda gångar ger upphov till smitvägar, trots upphöjning av växtbädden (A). Planteringar som ligger i vägen för rörelsemönster till viktiga målpunkter som busshållplatser och entréer ger upphov till smitvägar och slitage (B, C).

VÄXTVAL

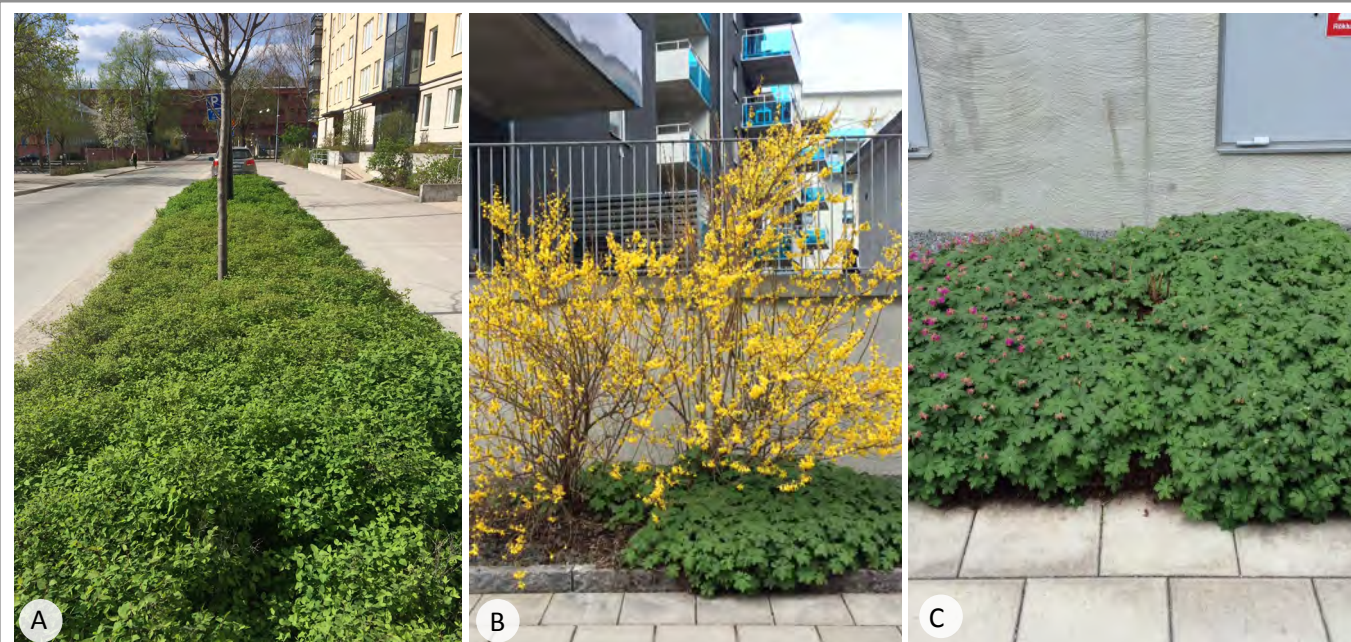
BRA EXEMPEL

FRODEPAARKEN

Björkspirea (A), täckande perenner som nävör (B) och robusta växter som klätterhortensia (C) klarar sig bra i korsningar och intill gångstråk.

INDUSTRISTADEN

Buskage av blåtry etablerar sig och klarar sig fint även i anslutning till bilvägar (A), likaså forsythia och nävör som även bidrar till färgvariation till platsen (B, C).

DÅLIGA EXEMPEL

Skugg- gröna planterad i alltför soligt läge ger bladen en gulaktig ton istället för friskt grön (A). Perenner och vårlökar planterade i för lite upphöjda växtbäddar i anslutning till gångstråk skyddas inte från olika rörelsemönster på platsen och växterna lyckas inte etablera sig ordentligt.

En rönn placerad där dess fulla växtpotential hindras har krävt beskärning (A). Plantering i utsatt läge med långsamväxande växtval skapar en gles plantering som lätt trampas ner (B).

BRA EXEMPEL

Lökar och perenner intill ett gångstråk skyddas av att en idegranshäck har planterats tätt intill (A). Kungsnävor skyddar buskar tidigt på säsongen (B). Dagglåpor och andra tuvbildande växter som starr fungerar bra intill gångstråk, särskilt när de skyddas av ett lågt staket (C).

Plantering med tätt planterade kungsnävor och spireor blir inte nertrampade trots placering framför entré och huvudstråk (A). Även krypoxbär och björkspirea styr rörelsemönstret och undslipper nertramp trots placering intill ett huvudstråk (B). Krypen placerad i halvskugga etablerar sig fint (C).

DÅLIGA EXEMPEL

Lökar och små perenner planterade i en korsning utan skydd blir snabbt nertrampade (A, B). Bild A visar hur ett provisoriskt staket satts upp på den mest drabbade ytan.

För glest planterade växter av långsamväxande arter i en stor planteringsyta ger upphov till iögonfallande kala jordytor (A). Krypenar planterade i alltför soligt läge växer dåligt och får torkskador (B).

LEKYTOR

BRA EXEMPEL

FRODEPARKEN

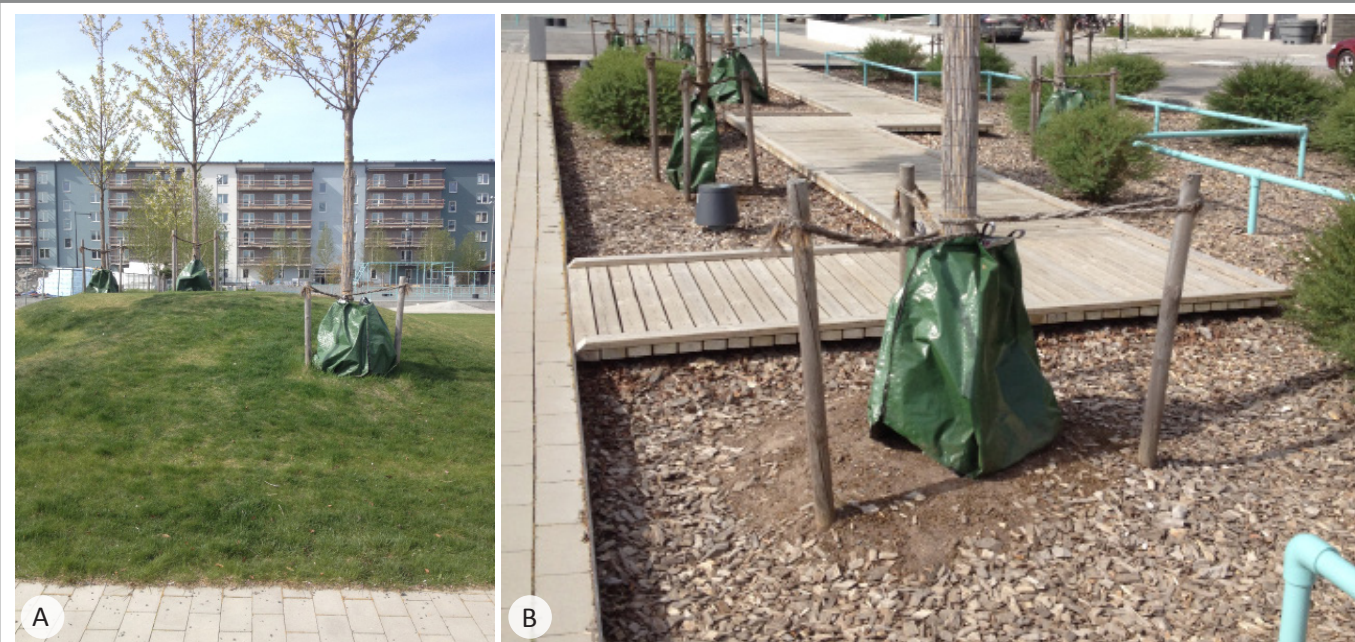
Konstgräs på lekytor slits inte lika snabbt ner som naturligt gräs (A, B).

DÅLIGA EXEMPEL

Gräsytor intill lek slits ner hårt (A, B).

INDUSTRISTADEN

En välvd växtbädd ger bättre förutsättningar för både träd och gräs att etablera sig (A). Ytor täckta med bark är ett slittåligt alternativ till gräsytor och är genomsläppligt, vilket ger trädet goda chanser att etableras. (B). Bilden visar även uppbindning av trädet som skulle kunna ge extra skydd från lek.

För långsamväxande växter intill lekytor riskerar att bli nertrampade (A). Likaså lökar och små perenner i planteringar som saknar kanstöd eller annat skydd (B).

BRA EXEMPEL

STADSTRÄDGÅRDEN

Gummiasfalt och grus fungerar bra som substitut till gräsmatta (A). Bilderna A och B visar även att en inhägnad plantering intill lekparken fungerar bra när buskarna ansluter mot lekparken och perennerna mot gångstråket. Höjd och karaktär på staketen har anpassats till den angränsade ytan.

GOTSUNDA CENTRUM

Upphöjda gräsytor med stödmur av granit klarar sig bra från slitage (A), likaså täta perennplanteringar med marktäckare (B).

DÅLIGA EXEMPEL

En alltför liten gräsyta i anslutning till både lekparken och gångstråk tål inte slitaget som kommer av rörelsemönster från de förbipasserande och hopp och lek från muren (A). En plantering skyddas till viss del av inhägnaden men är för gelst planterade i förhållande till hur snabbt de växer till sig och trampas snabbt ner av lekande barn (B).

För glest planterade perenner i nära anslutning till en lekyta trampas snabbt ner och etableringen av växterna försvåras.

SAMMANFATTNING AV REFERENSSTUDIE

De fyra olika platserna har alla gemensamt att rörelsemönstren på platserna har stor påverkan på hur mycket slitage det blir. Om utformningen är anpassad efter och går i linje med hur människor rör sig på platsen blir det inte lika stort slitage som där designen hindrar de naturliga stråken. Därför bör gestaltningen anpassas efter hur rörelsemönstret ser ut på platsen för att förebygga starkt slitage.

Gräsmattorna i Frodeparken och Industristaden var delvis nertrampade och mycket slitna kring lekplatser och vid gångstråk. Även i Stadsträdgården är gräsmattorna utsatta men främst längs huvudstråken. I Gottsunda centrum, där gräsytor är planterade i något upphöjda växtbäddar med stödmurar såg de friska, gröna och täta ut även vid lekplatsen. Vår slutsats är att gräsmattor av mindre storlek i marknivå inte är lämpligt på platser där besöksstrycket är högt. Upphöjda växtbäddar med gräs eller konstgräs håller bättre.

På alla fyra platserna har placeringen av växtbäddarna haft stor betydelse för hur bra växterna verkar klarar sig. Vid huvudstråk och lekplatser där aktiviteten är hög har vedartade och högre växter en fördel eftersom de varken inbjuder till eller är lika lätta att trampa ner som perenner och låga växter. Perenner och mer känsliga växter bör skyddas med hjälp av kanstöd, inhägnad, placering i mer avskilda delar av parken eller i upphöjda växtbäddar.

De vi anger som lämpliga växtval är de vi ansåg utmärkte sig på referensplatserna. Deras utmärkande egenskaper var att de var snabbt etablerade, snabbväxande, goda marktäckare, tuvbildande, robusta och slittåliga. I gatumiljö lämpar sig låga buskar så de ej skymmer sikten.

DETTA TAR VI
MED OSS TILL
EXEMPEL-
GESTALTNINGEN

PRINCIPER ATT ANVÄNDA VID VÄXTGESTALTNING AV PLANTERINGSYTOR I STADSMILJÖ

- rundade eller avfasade hörn på planteringar placerade i korsningar
- konstgräs på lekplatser
- tätt planterade marktäckare, t.ex. nävor, klarar även delar där besöksstrycket är högt
- upphöjda perennplanteringar och gräsytor är att föredra
- kanstöd på 15 cm eller mer kring planteringar skyddar
- vedartade växter vid lekplatser och huvudstråk
- även enkla inhägnader, t.ex. rep, skyddar känsliga växter som lökar från att trampas ner
- perennplanteringar får vara ifred i skyddade lägen som längs husfasader och i hörnor
- rätt växt på rätt plats, t.ex. skuggälskade växter i skugga, saltåliga växter vid vägar

VIKTIGT ATT UNDVIKA VID VÄXTGESTALTNING AV PLANTERINGSYTOR I STADSMILJÖ

- planteringar som inte följer rörelsemönstret t.ex. spetsiga hörn på planteringar
- planteringar placerade i korsningar eller placering av blockerande växtbäddar mitt i stråk
- gräsytor av mindre storlek i marknivå
- känsliga växter eller för glest planterade perenner i anslutning till gångstråk eller lekplatser
- för långa planteringar med låga växter utan gångvägar emellan
- fel växt på fel plats, t.ex. stora träd i nära anslutning till balkonger, skuggälskande växter i soliga lägen

BUSKAR

- arter av aronia, t.ex. svartaronia
- arter av kornell, t.ex. rysk kornell
- arter av oxbär
- arter av spirea, t.ex. björkspirea
- arter av try, t.ex. blåbärstry
- häggmispel
- klätterhortensia
- hybridsnöbär, t.ex. Arvid E
- liten stefanandra
- fläder
- arter av salix
- vingnöt
- rönnsumak

PERENNER

- arter av nävor
- myskmadra
- sockblomma
- skugg-gröna
- jättedaggkåpa
- ormöga
- kaukasisk förgätmigej
- stäppsalia
- lavendel
- rosor
- arter av prydnadsgräs
- kärleksört
- vintergröna

LÄMPLIGA
VÄXTVAL!

RESULTAT 2 - EXEMPELGESTALTNINGAR

I följande avsnitt presenteras exempel för en hållbar gestaltning i Selmas park utifrån slutsatserna som dragits i referensstudien. Referensstudien visar vilka växter som lämpar sig bra för att hålla för slitage och dessa används i exempelgestaltningarna. En komplettering har gjorts med växter som har liknande egenskaper som dessa och som passar in i vårt koncept. Eftersom perenner och buskar ofta planteras i samma yta ordnas dessa in i en och samma kategori.

Planteringsytorna består av:

- TRÄDPLANTERINGAR
- PERENN- OCH BUSKPLANTERINGAR
- GRÄSYTOR

Illustration som visar de olika växtsituationerna i parken.

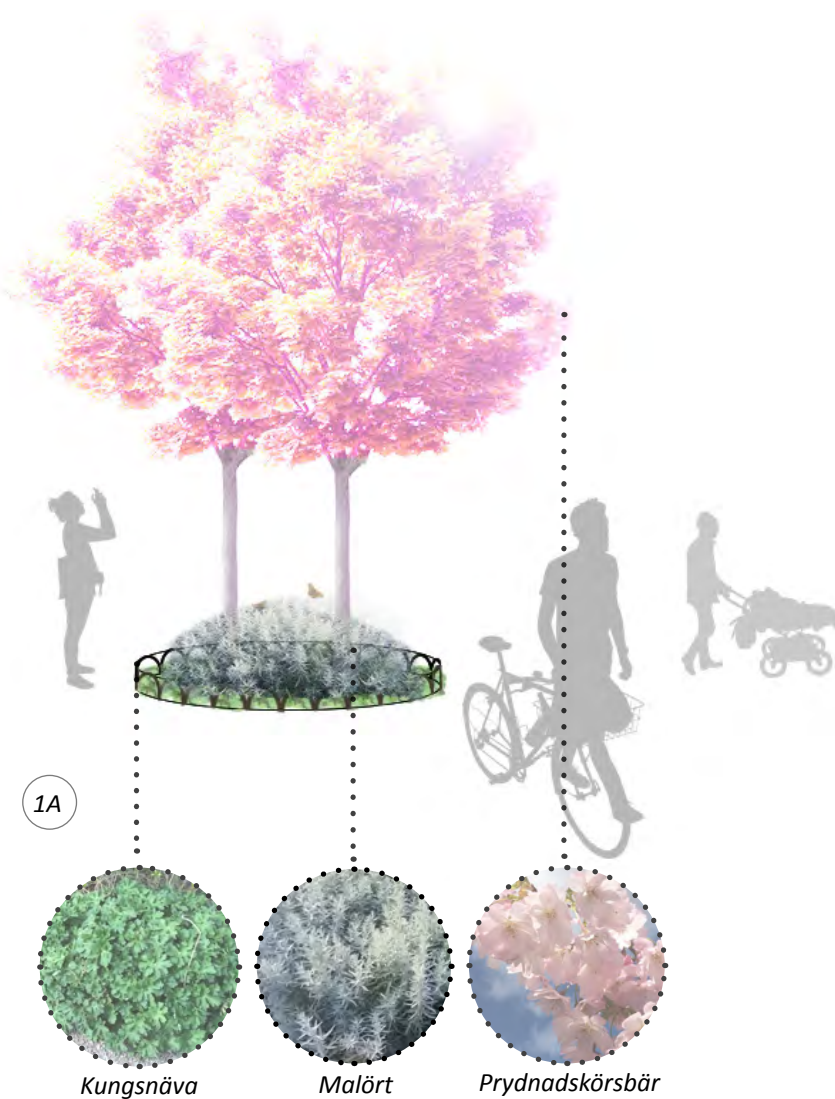
Illustrationsplan skala 1:2000 (A3) med planteringsytor i Selmas park. Numren hänvisar till exempelgestaltningarna på kommande sidor.

TRÄDPLANTERINGAR

För att illustrera exempel på hur trädytorna kan göras hållbara och slitagetåliga har vi givit exempel på våra olika trädsituationer i Selmas park.

ACCENTTRÄD VID ENTRÉER IN TILL PARKEN

Trädplanteringarna som fungerar som entréträd mellan parken och bostadsgårdarna ges ett ordnat och stadsmässigt uttryck med perennplanteringar som undervegetation. Dessa träd är accentuerande körsbärsträd planterade i par där den ena arten är en vårblooming prydskörsbär och den andra är ett bergkörsbär som ger en sprakande höstfärg. Undervegetationen består av tätt planterade kungsnävor närmast gång- och cykelbanan och silvrig och doftande malört längre in närmast trädstammen som lockar till sig fjärilar och andra pollinerare.

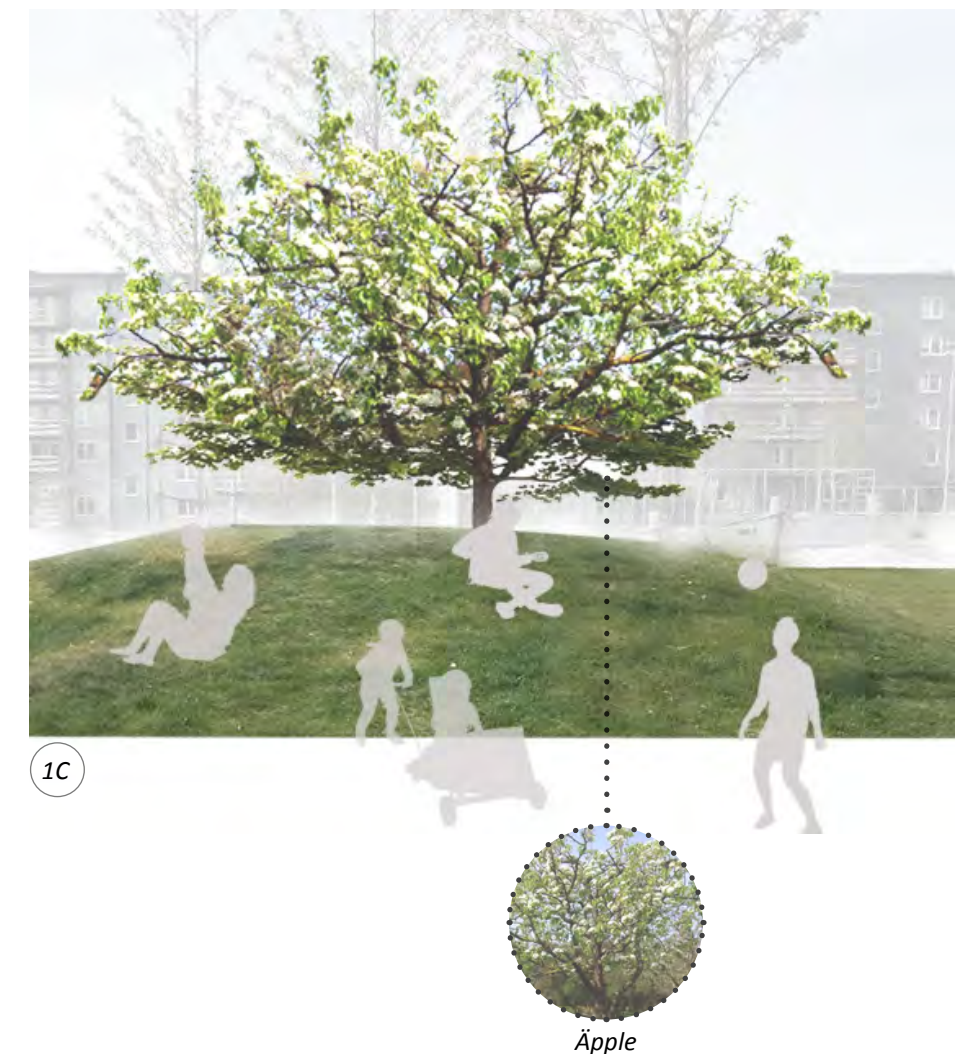
TRÄD VID STÖRRE VÄGAR OCH KORSNINGAR

Vid bilvägen Backadalen planteras svarttall som ansluter till Kyrkåsbergets naturliga karaktär och ger en ståtlig entré till parken. Under träden planteras robusta buskar och dessa skyddas av ett lågt och enkelt staket i gjutjärn. Låga buskar väljs för att inte skymma sikten för gående eller trafikanter. Tallen har höga kronor vilket minskar risken för att grenar knäcks av förbipasserande.

TRÄD I PARKMILJÖ

Träden planteras på upphöjda välvda ytor för att minska tendensen till slitage. Detta passar även in i vår gestaltningen där kullar och nivåskillnader ska vara ett fint inslag för barnens lek. Träden skyddas för att stammen inte ska bli skadad och för att den närmsta marken kring trädet ska bli alltför kompakterad. Träden får också ett bättre utgångsläge då den upphöjda snabbare blir varm på våren och planteringsvolymen blir större.

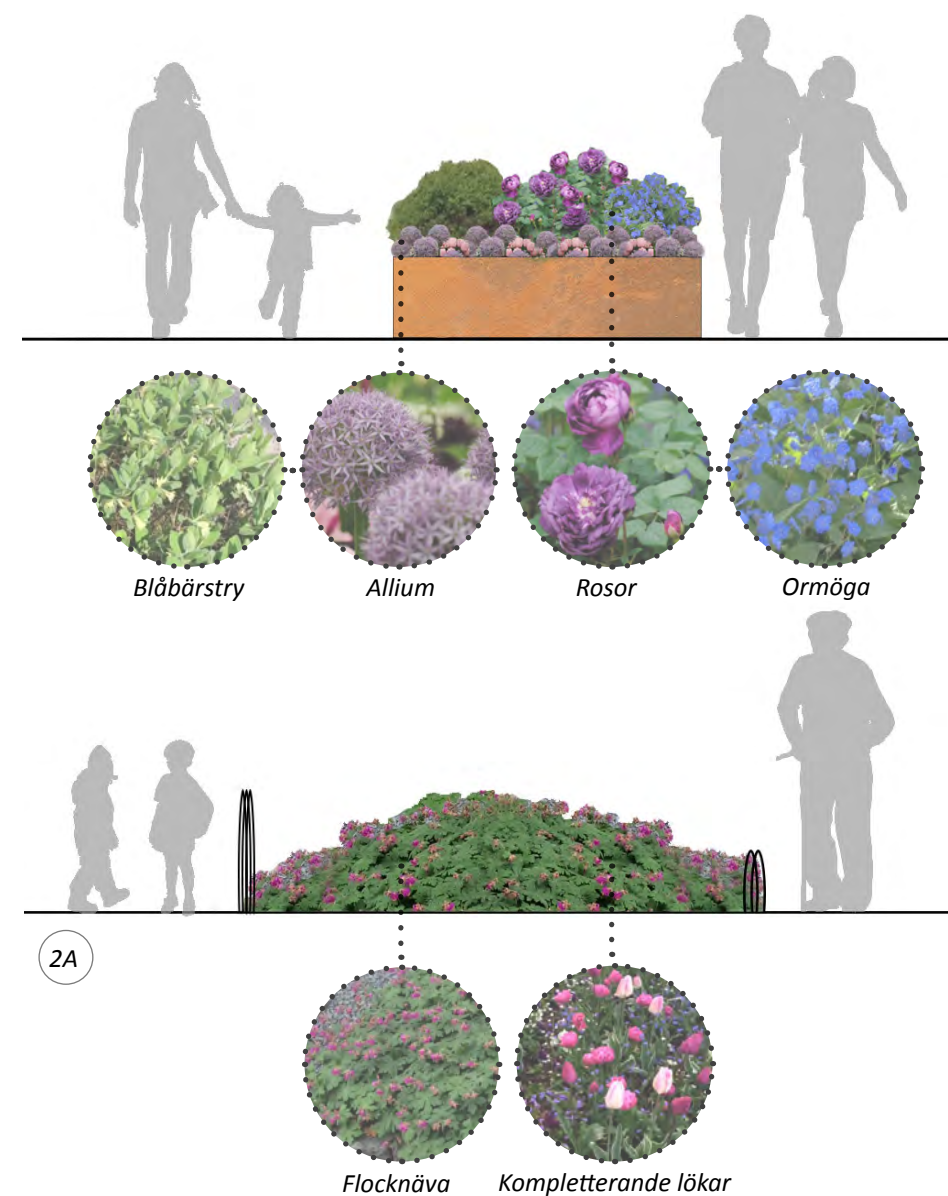

PERENN- OCH BUSKPLANTERINGAR

Perenner och buskar kombineras ofta och redovisas här under samma kategori.

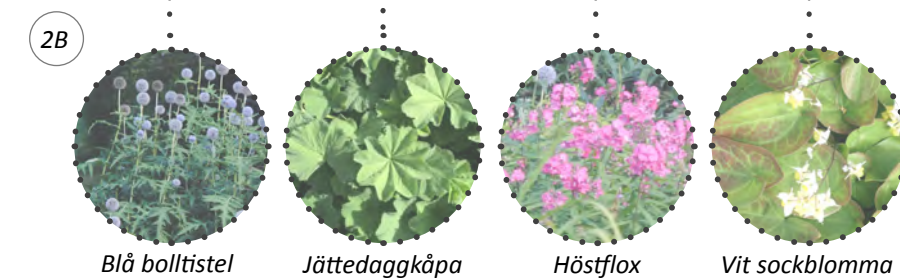
PERENNER INTILL HUVUDSTRÅK OCH LEKYTOR

Buskar och perenner skyddas antingen genom att planteringsytan är upphöjd med stödmur och corténstålskant eller avskärmd med enkla staket. Mot parkstråket används perenner medan lek- och aktivitetssidan har mer robusta vedartade buskar för att inte vara lika utsatta. Perennerna planteras tätt och väljs med omsorg för att kunna etablera sig snabbt och för att kunna täcka ytan.

PERENNPLANTERINGAR I TORGMIJÖ

Perennytor på centrala platser ges mycket omsorg och detaljrikedom. För att gynna pollinere väljs arter med olika blomningstid, höjd och färg. Karaktären möter den inspiration som vi hämtat från Mårbacka men väljs för att kunna etablera sig snabbt, vara goda marktäckare och se fina ut under så stor del av säsongen som möjligt. Ytorna är upphöjda med kant av corténstål för att skydda mot nedtrampning och annat slitage.

PERENNER I KORSNINGAR

Planteringarna längs med huvudgångstråken är upphöjda och skyddas med stödmurar för att undvika att växterna blir nertrampade. För att svara på gestaltningens koncept och för att följa det förmodade rörelsemönstret som uppstår i korsningar har kanterna rundats av. Likaså har växtvalen gjorts efter gestaltningens karaktär. Vintergröna med lila blomning planteras i kanten närmast stråket och följs av doftande lavendel där även vårlökar planteras. Fonden mot fasaden utförs av doftande silvrig malört.

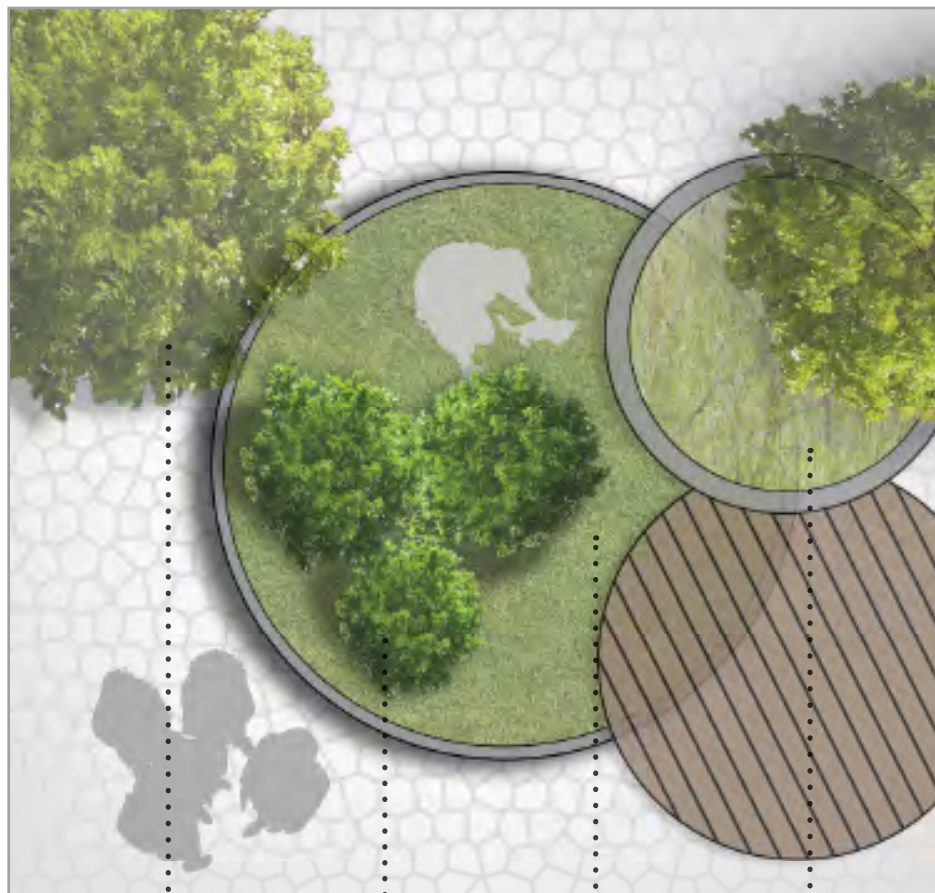

GRÄSYTOR

Trots högt besöksstryck anläggs gräsytor för att få in mer grönska och platser att mötas på. Anpassningar i gestaltningen görs för att de ska hålla över tid.

GRÄS I TORG MILJÖ

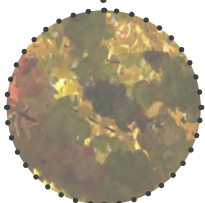
För att få in mer grönska på torgytorna har gräsrundlar anlagts. Dessa höjs upp med kantstöd på minst 15 cm för att minska det direkta slitaget, då man aktivt måste kliva upp för att vistas på denna yta. Även rundlar med robusta prydnadsgräs finns i anslutning och båda bildar en gynnsam planteringsbädd åt träden.

3A

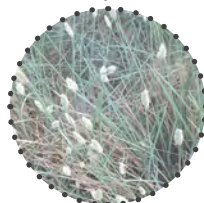
Körsbär

Katsura

Gräs

Vårälväxing

ALTERNATIVA GRÄSPLANTERINGAR

För att få in en hög biologisk mångfald och fler estetiska värden längsmed huvudstråket planteras en ängsblomning längs fasaderna. Där förträdgårdarna har grindar och man kan misstänka en smitväg finns möjlighet till att klippa gångar med gräsklippare. En yta som denna kräver mindre skötsel varje säsong och de klippta gångarna är en flexibel lösning.

3B

Gräs

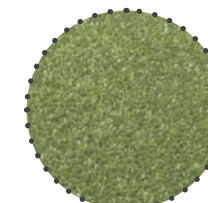
Äng

GRÄS PÅ LEKYTOR

På lekytan är risken för slitage stor. Under och kring lekredskap och gässtatyer läggs konstgräs som markmaterial för att skydda dessa ytor. Detta är ett skönt material att röra sig på och ger en möjlighet att fortfarande ha känslan och utseendet av gräs på dessa ytor.

3C

Konstgräs

Gräs

Päron

DISKUSSION

I denna del reflekterar vi kring arbetet. Vi undersöker om vi uppnått syftet och svarat på frågeställningarna.

Vi reflekterar också över arbetets delar, kring vår arbetsprocess och vårt samarbete.

VÅRA RESULTAT

Syftet med det här examensarbetet var att ta fram ett gestaltungsförslag för Selmas park som uppfyller de krav som rådande förtätning medför med frågeställningarna:

1. Hur kan en stadsdelspark gestaltas för att lösa de problem som uppstår vid förtätning av befintliga områden?

2. Vilka principer för gestaltningen av planteringsytor ska tillämpas för att parken ska hålla på lång sikt vad gäller slitage och optimal växtutveckling?

HAR VI GESTALTAT SELMAS PARK FÖR ATT MÖTA DE KRAV SOM FÖRTÄTNING MEDFÖR?

Vi har gestaltat Selmas park i enlighet med de mål tävlingsprogrammet hade. Eftersom dessa grundar sig i analyser på området idag och hur utvecklingen av området kan komma att se ut i samband med en förtätning anser vi att det varit en befogad utgångspunkt för att uppnå vår första frågeställning. Programpunkterna i tävlingsprogrammet har varit de problem som gestaltningen ska lösa i samband med förtätningen av det befintliga området och vi anser att vårt gestaltungsförslag ger exempel på hur dessa problem kan lösas.

Däremot är det svårt att veta hur väl de analyser som gjorts av oss och de mål som finns angivna i tävlingsprogrammet stämmer överens med de behov och problem som kan uppkomma i Backa i samband med en förtätning. Med tanke på hur snabbt stadsutvecklingen och urbaniseringen har gått det senaste århundradet och hur nya tekniska lösningar, som exempelvis bilen, har påverkat denna, är det svårt att förutspå hur framtidens behov kommer att se ut. Det som planeras idag är baserat på antaganden om utvecklingen i ett område, men utvecklingen kan gå åt ett annat håll än vad som förutspåddes.

Vissa förändringar som förtätningen kommer medföra går att förutse redan idag. I tävlingsprogrammet finns den nya bebyggelsens placering och höjder redovisade samt hur den kommer påverka ljusförhållandena på platsen. Även vilka typer av verksamheter och befolkningsantal som stadsdelen kommer att innehålla är angivna. Sådan typ av information gav oss en konkret och relativt säker bild av hur platsen fysiskt kommer att förändras i samband med förtätningen. Svårare är det att få en uppfattning om det framtida användandet och upplevelsen av platsen. I tävlingsprogrammet är därför ett av målen att gestaltningen ska vara flexibel och vi löste detta genom att sträva efter gemensamma ytor för olika aktiviteter och målgrupper. På så sätt kan varje yta tillmötesgå olika behov och låses således inte till en fast programmering. Frågan är om vår gestaltning borde ha varit än mer flexibel inför framtida förändringar som förtätningen kan medföra. Basketplanen, delar av skate-ytorna och tennisplanerna kan bli svåra att öppna upp för en alternativ användning. Dessa element tar dessutom stora ytor i anspråk vilket

gör att en stor del av gestaltningen blir låst för framtida förändringar.

HAR VI UTVECKLAT FÖRSLAGET TILL ATT BLI HÅLLBART OCH SLITAGETÅLIGT?

Våra resultat visar exempel på möjliga gestaltungslösningar för Selmas park. Det är dock viktigt att ha i åtanke att våra gestaltungsresultat är teoretiska exempel och att de inte har prövats i verkligheten, vilket gör det svårt att veta om de faktiskt är hållbara alternativ. För att göra en adekvat bedömning krävs ett genomförande av dem i verkligheten för att sedan utvärdera hur de står sig mot de krav förtätning medför samt hur slitagetåliga de är.

Vi utgick dock ifrån att besöksstrycket och slitaget i Selmas park kommer att bli mycket högt, ett slags värsta tänkbara scenario ur slitagesynpunkt. Genom att vi studerade andra liknande platser gav det en indikation på vad som håller och vad som inte håller i en stadsnära park där besöksstrycket är högt, något vi kunde applicera på gestaltningen i Selmas park. De principer vi använde från referensstudien baseras på att de visat sig förebygga slitage på fyra olika platser vilket pekar på att de då även borde fylla samma funktion i Selmas park.

EXEMPEL PÅ HÅLLBAR OCH SLITAGETÅLIG GESTALTNING

I exempelgestaltningarna visar vi de olika situationerna för planteringsytor som vi gestaltat i Selmas park. Illustrationerna visar endast ett exempel per situation och det är viktigt att påpeka att vi tänkt oss en variation och att de kan utformas på olika sätt, dock fortfarande innehålla principerna från referensstudien. Kompositionen av växter skulle också variera om vi gjorde en planteringsplan över hela parken.

Exempelgestaltningarna är schematiska och visar endast växtvalet och utformningen av planteringsytorna. Om dessa skulle utföras i verkligheten måste även information om jordmån, växtbäddsuppbyggnad och planteringsavstånd tillkomma för att de ska fungera täckande och därmed slittåliga.

AVGRÄNSNINGAR

Då vi båda haft en ambitiös inställning till exjobbet har det varit viktigt att sätta upp ramar och mål. Att vi tidigt i arbetet genom tävlingen fick en geografisk avgränsning för projektområdet var till fördel för oss. Tävlingsuppgiften i sig hjälpte oss att tematiskt avgränsa uppgiften till det gestaltungsförslag det gällde, och eftersom tävlingen hade en tydlig deadline blev det lättare att prioritera bort det som inte var relevant. Vi var helt enkelt tvungna att ha en öppen dialog, ibland fatta snabba beslut och effektivisera vårt arbetssätt.

Avgränsningen i vår referensstudie att undersöka hur andra stadsnära grönytor påverkas av förtätning ansåg vi vara en relevant djupdykning i vårt

gestaltungsförslag. Det har gett oss möjlighet att besöka andra liknande platser för att få en förståelse för hur dessa ytor påverkas över tid och för att undvika några av de misstag i gestaltningen som vi identifierat. Det kan vara så att parker och grönytor på andra håll i landet än mer hade liknat Selmas park än de vi valt i Uppsala och det skulle vara intressant att studera dessa som en fortsättning av detta arbete.

ARBETSPROCESS OCH METODER

Att dela upp arbetet i två steg var nödvändigt för att svara på frågeställningarna. Dels krävdes en övergripande gestaltning för att svara på den första frågeställningen och sedan en analys och fördjupning av denna för att svara på den andra. De olika delmetoderna vi valde för dessa två steg har samtliga bidragit till arbetet, om än i olika grad. Nedan följer en reflektion av de valda metoderna.

INVENTERING AV UNDERLAG

Inventeringen av tävlingens underlagsmaterial var en stor utmaning. En svårighet var dess omfattning, att som tävlingsdeltagare sätta sig in i den stora mängd dokument som medföljde tävlingsprogrammet krävde tid och omsorg. Det var många krav, behov och önskemål som alla skulle innefattas i denna park, och som tävlande var det utmanande att försöka se till att alla dessa önskemål fick plats i förslaget. Att kunna sälla och avgöra vad som var viktigast var inte helt enkelt. Fördelen med att få tillgång till ett sådant stort underlag öppnar upp för egen tolkning och analys, nackdelen var det enorma arbete vi inte hade räknat med för inventeringen vilket förkortade vår tid för gestaltungsarbetet.

PLATSBESÖK

Platsbesöket var helt nödvändigt för att ge oss en uppfattning av områdets rumslighet och karaktär, vilket gjordes endast vid ett tillfälle på grund av avståndet mellan Uppsala och Göteborg. Besöket gjordes i februari vilket påverkar intrycket genom att rumsbildande buskar och träd inte hade löv. Däremot fick vi se platsen när den är som mest avskalad, och eftersom parker i Sverige under större delen av året präglas av ett avlöst tillstånd gav detta emellertid en stor del av sanningen. Nu när ingen döljande vegetation skyddade syntes det verkligen vilka funktioner gestaltningen måste fylla. Det hade varit en klar fördel om vi haft möjlighet att besöka platsen fler gånger för att komplettera saker vi missat under vårt besök, ett besök under sommartid hade med största sannolikhet gett fler och andra upplevelsevärden till platsen.

En annan aspekt värd att nämna är att inventeringen vid platsbesöket möjligtvis hade kunnat få större tyngd om vedertagna metoder hade använts som förespråkas av exempelvis Lynch, Cullen eller Gehl. Fördelen med att vi utförde platsbesöket utan att utgå från någon vedertagen metod var att vi gick dit med öppet sinne för alla intryck. Vi upplevde att vi på detta sätt kunde

identifiera de viktigaste problemen och potentialerna utan utgångspunkt från något särskilt perspektiv.

Platsbesöket visade sig även spela en avgörande roll för vårt vidare gestaltningsarbete när vi vid ett spontant samtal med en Backabo fick höra beskrivningen av stadsdelen som har “det gemytliga torget”, en beskrivning som stämde väl överens med vår egen upplevelse av platsen.

KONCEPT OCH IDÉ

Tack vare platsbesöket då vi först fick höra talas om “det gemytliga torget” blev detta ett värdeord för oss genom gestaltningsarbetet. “Gemytlig” kom att bli vårt verktyg, vår kompass, i vilken karaktär och stil vi ville skapa med vår gestaltning. Konceptnamnet blev slutligen dock Liv & Rörelse som var det som sammanfattade det som hela tiden var vår bärande idé; det gemytliga torget i en park med plats för lek, förutsättningar till god hälsa, aktivitet och liv i form av kultur, folkliv, växtlighet och biologisk mångfald. Namnet Liv & Rörelse representerade bättre det vi ville åstadkomma och underlättar för den oinsatta läsaren att förstå vårt gestaltningsförslag.

VIKTEN AV SPONTANA SAMTAL

Konceptet uppkom på grund av ett oförberett och avslappnat samtal med en Backabo. Vi inser nu efter detta arbete att spontana samtal har haft en betydande roll för vårt arbete. Detta var särskilt viktigt under platsbesöket då det gav oväntade insikter om ett område som vi annars kanske inte hade fått. Även våra samtal med Elg och Johansson blev till viss del spontana och gav upphov till oväntad information i och med att vi träffades och hade en diskussion. Så hade inte fallet varit om vi hade skickat ut ett färdigt frågeformulär eller strikt hållit oss till våra frågor.

TÄVLINGEN SOM METOD

Att gestalta en plats utifrån en tävlingsuppgift innebär att arbeta på ett sätt där det saknas en dialog med beställaren. Det handlar om att tolka uppgiften, följa de föreskrivna målen och visionerna och samtidigt våga komma med ett nyskapande och unikt förslag. Det handlar också om att på kort tid få en god förståelse för den aktuella platsen för att det slutgiltiga förslaget till sist ska passa för de människor som ska vistas på platsen. För oss var det som tidigare nämnts, helt väsentligt att göra ett tidigt platsbesök, att gestalta en verklig plats kräver att man besöker den för att få en rumslig förståelse, uppleva karaktären och göra en egen inventering av området. Detta är information som tävlingsarrangören inte kan tillhandahålla.

Att vara med i en tävling gav oss möjligheten att arbeta mot ett verkligt projekt. Skillnaden att ta en annan plats som kanske skulle varit närmare oss och lättare att besöka, var att detta var ett projekt som faktiskt ska genomföras, vilket skärpte oss att prestera vårt bästa. Med tävlingen följde allt bakgrundsmaterial och studier som vi själva hade haft svårt att få tag på om

det gällt en annan plats.

Tävlingen är utformad på ett sådant sätt att det vinnande förslaget får fortsatt uppdrag att jobba med parken. Vi har genomfört förslaget på ett sätt så att det skulle kunna gå vidare i tävlingen, dock under förutsättningen att det får bearbetas vidare med en högre detaljeringsgrad än vad som krävdes av tävlingsprogrammet. Vi har inte tagit hänsyn till ekonomi i framtagandet av förslaget, en avgörande faktor för om det går att genomföra eller inte.

De strikta styrlinjer för hur parken skulle programmeras både underlättade och försvårade vårt arbete. Den färdiga programmeringen gjorde att vi snabbt kom igång med gestaltningen, men det lämnade i vissa hänseenden ingen frihet för oss som gestaltare. Självklart hade vi kunnat frånga dessa krav men det hade inneburit att vi då inte uppfyllde programmålen. Här saknade vi en dialog med beställaren som i detta fall var Göteborgs stad. En dialog hade bland annat inneburit att punkter i programmet som vi tyckte kunde tas bort, omformuleras eller läggas till skulle ha kunnat diskuteras. Till exempel var information i illustrationerna från detaljplan etapp 1 otillräckliga. Man får inte reda på hur entréerna ser ut till de nya byggnaderna, angöringen med fordon eller parkeringsplatser, vilka samtliga är avgörande faktorer för hur gestaltningen kan göras. Vi hade även gärna velat diskutera anledningen till den höga koncentrationen av aktiviteter inom det detaljerade utsnittet. Med tanke på utrymmet som finns i den norra delen av parken, utanför det detaljerade utsnittet, tycker vi att det hade varit mer motiverat att placera några av aktiviteterna där. På så vis skulle också trycket och slitaget kunna fördelas jämnare över parkytan. Dessutom ifrågasatte vi mängden av aktivitet i södra delen av parken intill kyrkan och bostäderna och hur detta kommer påverka miljön för de boende.

Därför ifrågasätter vi nu med facit i hand vår strävan efter att uppnå kraven i tävlingsprogrammet som så tydligt angivit vad de olika delarna i parken skulle innehålla. Vi hade kanske kunnat vara mer fria i tolkningen av hela tävlingsprogrammet samtidigt som vi uppfyllt programpunkterna.

STUDIE AV REFERENSPLATSER

Det är ett faktum att Stadsträdgården skiljer sig markant från Industristaden och Gottsunda centrum i karaktär och innehåll. Svårigheten för oss var att hitta en plats som rymde alla de utmaningar som Selmas park gör. Vi behövde se exempel på grönytor som utsatts för stadsliv med handel, aktivitet, cyklar, parkeringar och stora grupper av människor. Men Selmas park innehåller också parkyta med gräs, umgängesytor, lek och promenadstråk. Stadsträdgården är den av referensplatserna som inte är nyanlagd utan etablerad och använd sedan många år och det finns en poäng i att besöka båda typerna. De nyanlagda ytorna är väsentliga att titta på eftersom Selmas park kommer att bli omgjord från grunden. Nyplanterade växter är såklart känsligare än fullvuxna och idag är det ofta så här processen går till, parker anläggs på kort tid för att

matcha en snabb stadsutveckling och snabbt bostadsbyggande. En gestaltning får därmed inte möjlighet att växa fram över en längre och anpassas till platsen. Det hade varit intressant att studera fler platser och under fler tider på året.

Referensstudien var avgränsad till växtval och utformning och säger varken någonting om skötselintensiteten eller om uppbyggnaden av växtbäddarna, vilket är avgörande faktorer för hur väl växterna etablerar sig. Detta kan ha påverkat bedömningen avsevärt i hur slitagetåliga planteringarna är. Dock visade sig flera exempel återkomma på alla fyra platser vilket vi ser som goda referenser som slitagetåliga val och det var dessa som vi tog med i sammanfattningen av referensstudien.

VÅRT SAMARBETE

Det har överlag varit mycket givande att arbeta i par. Genom att dela med sig av varandras olika erfarenheter och kunskap har det inte bara varit lärorikt utan även bidragit till en arbetsprocess där vi har kompletterat varandra. Detta har varit mycket användbart i situationer där vi har kört fast då vi kunnat bolla idéer med varandra för att komma fram till lösningar.

Båda har varit lika mycket insatta i alla delar genom hela arbetsprocessen vilket inneburit fler diskussioner än om vi delat upp arbetet. Diskussionerna har krävt mycket tid och beslutsfattandet hade gått mycket snabbare om vi arbetat ensamma. Samtidigt har diskussionerna för det mesta varit av konstruktiv karaktär där vi utmanat varandras idéer och detta ser vi som en mycket positiv del av att arbeta tillsammans. I hela arbetet har vi fört en kontinuerlig diskussion sinsemellan som ständigt fått oss att omvärdera och tänka om. Detta har bidragit till mer utvecklade idéer och lärdomar som troligtvis resulterat i ett bättre examensarbete än om vi hade arbetat var för sig.

Förutsättningen för vårt samarbete var att vi kunde enas om en gemensam ambitionsnivå och vision för arbetets process och innehåll. Båda var överens om att examensarbetet skulle vara både givande och stimulerande och bidra till erfarenheter som vi kunde ta med oss till framtiden. Vi har haft samma intresse för gestaltning och ofta delat samma stilideal och förebilder. Detta underlättade vårt gestaltningsarbete men kan ha varit till vår nackdel på så sätt att vi inte ifrågasatt vår design tillräckligt.

LÄRDOMAR

Vi har genom exjobbet fått prova på att arbeta som yrkesverksamma landskapsarkitekter gör, eftersom tävlingsformen var öppen både för dessa och för studenter. Referensprojektet gav oss värdefulla insikter om hur man som gestaltare kan förebygga slitage och undvika onödiga misstag

när man gestaltar i offentliga miljöer. I slutändan har slitage stor betydelse för beställarens omkostnader, för människors utemiljöer och för vår egen yrkestrovärdighet. Det var första gången som någon av oss deltog i en arkitekttävling och vi valde att följa hela tävlingsprogrammet mycket strikt. En lärdom att ta med till framtiden är att det kan ha sina fördelar och leda till ett bättre gestaltungsförslag om man vågar frånga tävlingsprogrammet.

VIDARE STUDIER

Det finns många aspekter i hållbar växtgestaltning som vi inte har tagit med i detta arbete. Till exempel så är det väsentligt hur växtbäddar anläggs och skelettjordar byggs för att optimera växternas utveckling. Valet av kvaliteter och storlekar som beställs från plantskolan ger växterna olika förutsättningar. Önskvärt är att plantera perenner och buskar tätt för att snabbt täcka en yta och att välja större exemplar av träd. De är då inte lika känsliga för bevattning och tuffa väderförhållanden under etableringsfasen. Detta är värt att titta vidare på i ett liknande projekt eller om vårt förslag skulle gå vidare i tävlingen.

Skötsel är en annan nödvändig aspekt som är avgörande för hur växterna etableras och utvecklas. Ett detaljerat skötselprogram bör medfölja en gestaltning och det kan också krävas att vissa ytor stängslas av en tid för att inte människor ska trampa på eller bryta av känsliga växter. Vissa arter, till exempel blåbärstry, är en tålig växt i stadsmiljö men tar tid att etablera. Vidare studier i hur skötselprogram skulle kunna se ut för parker belägna i områden under förtätning skulle därför kunna vara av värde.

SLUTORD

En viktig insikt efter detta arbete är att beställaren och förvaltaren har en väsentlig roll när en gestaltning är genomförd på en plats. Det är angeläget att vara flexibel och öppen för att förändringar och justeringar kan komma att behöva göras om förutsättningar och omständigheter ändras över tid. En gestaltning måste alltid utvärderas för att se om den fyller sin funktion, för att sedan vara möjlig att förbättra om så krävs. Även växtmaterial kan behöva bytas ut och ersättas med alternativ. Som gestaltande landskapsarkitekt är det som tidigare nämnt svårt att förutse kommande rörelsemönster på en plats och bedöma det framtida trycket. Därför är det helt väsentligt att man utvärderar sitt arbete för att kunna ta lärdom och ta med sig detta till nästa projekt. En gestaltning som idag anses vara hållbar och som möter de krav som förtätning medför kan te sig annorlunda i framtiden.

A photograph of a field of tall grass with white seed heads, likely a meadow or prairie. The grass is green and the seed heads are white and fluffy. The background is slightly blurred, showing more of the same vegetation. A circular graphic with a thin black border is overlaid on the right side of the image. Inside the circle, the word "REFERENSER" is written in a black, sans-serif font. Below the text, there is a thin horizontal line.

REFERENSER

Boverket (2010). Socialt hållbar stadsutveckling - en kunskapsöversikt. Karlskrona: Boverket. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/socialt-hallbar-stadsutveckling.pdf> [2016-04-27]

Boverket. (2016). *Det ska finnas plats för livet i en tät stad!* [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/fortatning-av-stader/> [2016-05-20]

Engström, C-J. (2011). *Nya steg mot hållbara städer*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.globalutmaning.se/wp-content/uploads/2011/04/Urbanise-rad-värld-webbversion.pdf> [2016-05-21]

Gottsunda centrum (2014). *Gottsunda Centrum i utveckling*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.gottsundacentrum.se/gottsunda-centrum-utveckling/> [2016-05-25]

Göteborgs stad (2015). *Tävlingsprogram*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2015/12/Framtidens-Selma-tavlingsprogram.pdf> [2016-03-13]

Jacobson, M. (2001). *Den växande staden. Populär historia*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.popularhistoria.se/artiklar/den-vaxande-staden/> [2016-05-20]

Malmö stadsbyggnadskontor (2010). *Så förtätar vi Malmö! Dialog-pm 2010:2. Malmö: Malmö stadsbyggnadskontor*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.malmo.se/download/18.4d147ba1286e5bcbb4800055507/1383647015587/F%C3%B6rt%C3%A4tning-PM.pdf> [2016-05-20]

Moström, J. (2013). *Världens städer växer allt snabbare*. [Elektronisk]. Tillgänglig: http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Varldens-stader-vaxer-allt-snabbare/ [2016-05-20]

Nationalencyklopedin (2016) *Urbanisering*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/urbanisering>. [2016-05-20]

Stockholms stad (2014). Bostadspotential i Stockholm. Stockholm: Stockholm stadsbyggnadskontor. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.stockholm.se/PageFiles/673930/Bostadspotential%20i%20Stockholm.pdf> [2016-04-28]

Svanström, S. (2015). *Urbanisering - från land till stad*. [Elektronisk]. Tillgänglig: http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Urbanisering--fran-land-till-stad/ [2016-05-20]

Tema (2015). *Frodeparken*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.temagruppen.se/projekt/frodeparken-uppsala/> [2016-05-25]

Uppsala Bostad (2016). *Industristaden*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://uppsalabostad.se/industristaden> [2016-05-25]

BILDREFERENSER

Göteborgs stad (2015). *Tävlingsprogram*. [illustration]. <https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2015/12/Framtidens-Selma-tavlingsprogram.pdf> [2016-03-13]

Luke Whitaker (2013). *A perpetual pride*. [illustration]. https://issuu.com/luke_whitaker/docs/dissertation_book [2016-05-16]

Skalgubbar i samtliga illustrationer: Theodor Javanaud Emdén, Skalgubbar.se, licens: creative commons (CC BY 3.0)